SKRAĆENA VERZIJA

ŽENE, OPROSTITE NAM!

MUŠKARAC I ŽENA U
BRAKU I U CRKVI
KRATKO. JASNO. KORISNO.
HANS-JÖRG RONSDORF

ŽENE, OPROSTITE NAM!

Skraćena verzija

Muškarac i žena u braku i u crkvi

Kratko. Jasno. Korisno.

Hans-Jörg Ronsdorf

Tiskano izdanje (na njemačkom) može se naručiti na www.hans-joerg-ronsdorf.de

Po cijeni od 3,80 €, uz poštarinu.

Njemačko izdanje dostupno je i kao Kindle e-knjiga.

4. izdanje, studeni 2026. (njemačko izdanje)

Prevedeno s njemačkoga, 2026. – besplatno preuzimanje na www.hans-joerg-ronsdorf.de

© Hans-Jörg Ronsdorf – sva prava pridržana.

Albis 6½, 87477 Sulzberg

Prijelom: Hans-Jörg Ronsdorf

Kontakt e-pošta: hj-ronsdorf@t-online.de

ISBN njemačkog izdanja 978-3-9820715-6-5

Oblikovanje naslovnice: Tobias Stricker

Korektura: Gabriele Singer

Tisak: www.wir-machen-druck.de

Prijevod Biblije korišten u njemačkom izdanju, ako nije drugačije navedeno:

Elberfelder Übersetzung, Edition CSV, Hückeswagen www.csv-bibel.de (njemački prijevod Biblije)

Sadržaj

1 Predgovor – zašto još jedna knjiga? **6**

2 Naš temelj – na što se pozivamo? **9**

3 Natrag na početak – što je Bog htio **11**

4 Poredak stvaranja – ako da, koji? **14**

5 Što će doći – a Bog to nikada nije htio **16**

6 Isus, Krist, i žene **21**

6.1 Samarijanka na Jakovljevu zdencu **21**

6.2 Do Isusovih nogu – Marta i Marija **22**

6.3 Marija Magdalena, apostolica apostolâ **23**

7 Crkva kao zaručnica i služba žena **24**

7.1 Pavao i njegove suradnice **24**

7.1.1 Feba – đakonica, voditeljica i donositeljica pisma 25

7.1.2 Uzoran bračni par: Priska i Akvila 25

7.1.3 Junija – ugledna apostolica 26

8 Postoji li zapovijed šutnje za sestre? **27**

8.1 Prosuđivanje proroštava **28**

8.2 Jesu li 34. i 35. redak citat? **29**

8.3 Jesu li 34. i 35. redak kasniji umetak? **29**

9 Postoji li zabrana poučavanja za sestre? **32**

10 Opće svećeništvo **36**

11 Smiju li sestre biti starješine? **38**

12 Pokrivanje glave – i danas? **41**

13 Muž kao glava – jednostrana podložnost? **46**

14 Ni muško ni žensko **49**

15 Naše priznanje krivnje **52**

16 Na kraju **54**

17 Druge knjige autora **58**

1 Predgovor – zašto još jedna knjiga?

U studenom 2020. izašla je moja knjiga *„Žene, oprostite nam!“* (*Frauen, vergebt uns!*). Kao što se i očekivalo, nisu izostali nerazumijevanje, pa ni ogorčenje, jer su se braća vjerna Bibliji osjećala kao da ih je taj naslov uzeo za taoce. Zašto bi trebali moliti za oproštenje ako njihovo poimanje žene ipak odgovara Svetom pismu?

Još uvijek se radi o *dvama suprotnim stajalištima – vidi i tablični prikaz u nastavku.*

> Jedno zastupa autoritet muškarca kao glave nad ženom. Takav je, kažu, bio poredak stvaranja već prije pada u grijeh. Zato se supruga podlaže svojem mužu, šuti na bogoslužju te ne poučava i ne vodi muškarce ni u crkvi ni izvan nje.
>
> Suprotno stajalište od početka stvaranja vidi partnerstvo u jednakosti i uzajamnom nadopunjavanju - bez hijerarhijske razlike. Uzajamna podložnost obilježava zajednički život. U crkvi sestre služe u svim područjima jednako kao i braća.

Oba se stajališta obrazlažu Biblijom. Ali ta su dva pogleda na svijet nespojiva – to je moj zaključak nakon proučavanja mnogih knjiga, slušanja predavanja i mnogih rasprava. Bogu se na to tužim! Stojimo pred teškim teološkim spornim pitanjem koje, nažalost, razdvaja crkve. Volio bih da se o tome raspravlja otvorenije, stvarnije i mirnije.

U ovoj maloj knjizi zagovaram i objašnjavam drugo stajalište. Prvo sam zastupao i naučavao do svoje 54. godine. Proučavanje Svetoga pisma natjeralo me da prijeđem na drugo stajalište. O tome sam napisao opširnu knjigu. Za mnoge je sestre ta knjiga bila dugo – svjesno ili nesvjesno – željeno oslobođenje, emocionalno olakšanje. Neke su me povratne poruke ganule do suza, od radosti, ali i od tuge. U ovoj temi mnogo toga još uvijek nije u redu. Za to su odgovorna braća koja misle da ispravno razumiju Bibliju. Na temelju svoje spoznaje zabranjuju ženama riječ na bogoslužjima, poučavanje i zadaće vodstva. Mnoge sestre to ne mogu ni razumjeti ni shvatiti. Mnoge zbog toga pate, ali o tome šute.

U međuvremenu se moja knjiga prilično proširila, ali braća je odbijaju čitati. Kažu da je presložena, preduga, previše jednostrana, previše pristrana, previše feministička. Zato još jednom ova kratka i jednostavno pisana knjiga. Za daljnju i opsežnu građu upućujem na svoju internetsku stranicu: **www.hans-joerg-ronsdorf.de**.

Iako sam pred Bogom uvjeren da činim ispravno, ipak se mogu varati. No obvezan sam Kristu i njegovoj riječi. I ja sam vezan svojom savješću. Ne radi se o čisto teološkom ili apstraktnom spornom pitanju, *radi se o polovici Kristova tijela, o ljudima i njihovim životima!*

Hans-Jörg Ronsdorf, Sulzberg, studeni 2026.

Hijerarhijski pogled na muškarca i ženu: podložnost, autoritet, glava: usmjereno na hijerarhiju	**Uzajamno nadopunjavanje bez hijerarhije: Gal 3,28 – svi jedan u Kristu! . Usmjereno na darove**
Hijerarhija poretka stvaranja, muškarac stoji iznad žene, jednako vrijedni, ali ne i ravnopravni.	Stvoreni kao ravni jedno drugomu, oboje su nositelji Božje slike, nadopunjuju se, kao ravni s ravnima, jednaki.
Post 3,16 „On će vladati nad tobom“ shvaća se kao propis / zapovijed, a ne kao negativna posljedica pada u grijeh.	Post 3,16 opisuje žalosne posljedice pada u grijeh, koje Bog nije htio i koje su se, nažalost, tako i ostvarile u povijesti.
Eva je bila prevarena, zato žene ne smiju poučavati.	Adam je sagriješio namjerno, Eva je bila zavedena. Zabrana poučavanja ne odnosi se na spol, nego na to odgovara li nauk evanđelju ili ne.
Žena šuti u crkvi. I u vlastitoj kući šuti pred svojim mužem kada se radi o nauku.	Muškarci i žene zajedno prorokuju, kao što se dogodilo na Pedesetnicu. Jl 3,1-2; Dj 2,17
Biti glava znači autoritet muškarca.	Glava i tijelo naglašavaju jedinstvo i uzajamnu ovisnost.
Žene ne smiju imati autoritet nad muškarcem.	Uzajamna podložnost, posjedovanje i autoritet, 1 Kor 7,4
Samo muškarci smiju voditi i biti starješine i đakoni.	Duhovni darovi nisu vezani uz spol.
Gal 3,28 „Nema više ni muškog ni ženskog … svi ste vi jedan u Kristu“ znači samo duhovnu jednakost u spasenju, koja ipak ne ukida poredak stvaranja.	Gal 3,28 opis je novoga stvorenja u Kristu, koje je u crkvi već prisutno. Upravo ondje potpuno nestaju sve socijalne, društvene i spolne razlike.

2 Naš temelj – na što se pozivamo?

Mjerodavna, štoviše norma za svako kršćansko djelovanje jest i ostaje samo Biblija. Onakva kakvu je danas imamo pred sobom. Ona je naš jedini i pouzdani izvor. Po njoj treba sve provjeravati. I tradicije. Bilo prastare, bilo novije. Često se biblijska istina – ili bolje: kako je mi razumijemo – i kršćanska tradicija stavljaju na istu razinu. Tradicije mogu počivati na pogrešnom razumijevanju Pisma. Jednako je zavaravajuće prilagođavanje duhu vremena. Tada se s vremenom zbrajaju i učvršćuju uvjerenja i prakse koje su zastarjele, jer odražavaju kulturu prošlih stoljeća ili tek desetljeća.

One postaju zapreka evanđelju.

Sad se kaže, pomalo pretjerano: Biblijom se može sve dokazati. To je za nas doista izazov, jer je ta tvrdnja istinita. Koliko li samo ima proturječnih mišljenja kršćana, koja se sva više ili manje dobro obrazlažu Biblijom. Nema biblijske teme o kojoj ne postoje barem dva ili više tumačenja.

Postoje pravila ili načela koja treba poštovati pri čitanju Biblije i pri njezinoj primjeni na naš osobni život ili na život crkve. Navodim neka koja su važna za našu temu i za svaku drugu temu.

Kome tekst govori? Upute u Starom zavjetu, npr. svećenicima, više neće vrijediti za život crkve danas. To se naziva „tumačenje Biblije prema povijesti spasenja“. Pazi se u koje i za koje vrijeme izjave vrijede. Jesu li izjave upućene narodu Izraelu ili novozavjetnoj crkvi?

Je li uputa za život crkve jednoznačna i jasna i pojavljuje li se više puta? Tada se može govoriti o normativnoj i nadvremenskoj odredbi. Nasuprot tomu, teške tekstove, osobito kada se njihova temeljna izjava pojavljuje samo jednom u NZ-u, a oko njih se mnogi teolozi i tumači vjerni Bibliji ne slažu, ne bi trebalo pretvarati u općeobvezujuće norme.

Kontekst teksta je presudan. Upravo izjave istrgnute iz konteksta mogu poduprijeti sve i svaki nauk. Uostalom, to pravilo slijedimo i kod druge literature koju čitamo. Pritom ne vrijedi samo neposredni kontekst, nego na kraju kontekst cijeloga Svetog pisma. Pitanje je uklapa li se tumačenje i u cjelokupnu biblijsku sliku.

Jednako tako vrijede **povijesni kontekst i pozadina** vremena i mjesta u kojima je tekst napisan. Bibliju se može čitati i bez takvoga znanja. Time ona ništa ne gubi od svoje božanske djelotvornosti. Ali uvijek je korisno poznavati povijesnu pozadinu. Gotovo su sve poslanice u Novom zavjetu napisane dotičnoj crkvi zbog nekoga akutnog povoda. Taj povod pokušavamo rekonstruirati.

Ponekad je važno **što neka riječ znači u izvornom jeziku.** Jer hebrejski i grčki jezik Biblije danas se više ne govore, a mi govorimo sasvim drugim jezikom. Točan prijevod je važan. Ali on je uvijek i određeno tumačenje. I ovisno o tome što prevoditelj misli o ovome ili onome, to će utjecati na njegov prijevod. Za to ima dovoljno primjera.

Na kraju, na ovome mjestu, još napomena da se nešto mora shvatiti **doslovno ili od riječi do riječi**, a drugo **slikovito ili kao usporedba**. To možda dijelom vrijedi i za pripovijest o stvaranju.

3 Natrag na početak – što je Bog htio

Gdje počinjemo ako želimo razumjeti što znači biti muškarac i biti žena i kakav je njihov međusobni odnos? Naravno: idemo do povijesti stvaranja. Ona nam daje najvažniju građu. U Novom zavjetu Pavao je taj koji se više puta poziva na taj početak kada kritizira i ispravlja problematične nepravilnosti u Korintu i Efezu. Izvještaj o stvaranju primjenjuje katkad općenito, ali i posebno. **Nije dovoljno tumačiti taj izvještaj o stvaranju samo Pavlovim riječima.** Najprije i mi moramo otići u vrt u Edenu i promotriti što se ondje dogodilo i kako. Kasnije ćemo se vratiti Pavlu.

Pođimo na početak povijesti čovječanstva. Navodim tekst iz Biblije Elberfelder (njemački prijevod Biblije):

> Post 1,26-28 (prevedeno prema njemačkoj Bibliji Elberfelder) *I reče Bog: Načinimo ljude na svoju sliku, sebi slične; i neka vladaju nad ribama morskim i nad pticama nebeskim i nad stokom i nad svom zemljom i nad svim gmazovima što se miču po zemlji! I stvori Bog čovjeka na svoju sliku, na sliku Božju stvori ga; muško i žensko stvori ih. I blagoslovi ih Bog, i reče im Bog: Plodite se i množite se, napunite zemlju i podvrgnite je sebi; i vladajte nad ribama morskim i nad pticama nebeskim i nad svim životinjama što se miču po zemlji!*

Šestoga dana stvaranja, nakon što su najprije bile stvorene životinje, na pozornicu stupa čovjek. Čovjek kao muškarac i žena. *U istom se dahu spominju oba spola. Oboje su, svatko za sebe, ali i zajedno, nositelji Božje slike. Bez razlike. Bez poretka ranga. Bez hijerarhije. Oboje trebaju zajedno vladati nad stvorenjem.* To znači brižno njime upravljati i štititi ga. Za to su potrebna oba spola.

Šestoga je dana svijet još u redu i onakav kakav bi trebao biti.

Postoji i drugi izvještaj, koji sada zumira događaj stvaranja čovjeka. Ti prastari tekstovi Staroga zavjeta, hebrejske Biblije, doista su tajanstveni i nama danas možda nisu sasvim lako razumljivi. I ovdje se postavlja pitanje što je mišljeno doslovno, a što slikovito. Za nas današnje ljude ostaju otvorena pitanja. Mi bismo taj izvještaj vjerojatno napisali drukčije ili podrobnije. No, moramo biti zadovoljni onim što imamo. Sve je u bitnome za nas razumljivo i

smisleno, ali i duboko. Samo nam Bog može objaviti te događaje. Iako je ondje bilo dvoje ljudi, nisu to zapisali oni, nego kasnije Mojsije.

Iz sljedećeg izvještaja vidi se da je Adam stvoren prvi:

> Post 2,18-20 (prevedeno prema njemačkoj Bibliji Elberfelder) *I reče Gospodin Bog: Nije dobro da čovjek bude sam; načinit ću mu pomoć koja mu odgovara. I Gospodin Bog oblikova od zemlje sve životinje poljske i sve ptice nebeske i dovede ih čovjeku da vidi kako će ih nazvati; i kako god čovjek nazove koje živo biće, tako neka mu bude ime. I čovjek nadjenu imena svoj stoci i pticama nebeskim i svim životinjama poljskim. Ali za Adama ne nađe pomoć koja bi mu odgovarala.*

Adam je sam. Stvoritelj pokazuje da mu nijedna od životinja ne odgovara. U tom trenutku Adamu ne treba korisna životinja, ni pas kao vjeran prijatelj. Ne, treba mu netko tko mu odgovara. Prijatelj duha i srca. Biće nasuprot njemu. Ne bi li Bog onda možda mogao stvoriti drugoga Adama da okonča njegovu osamljenost, njegovu samoću? Ali ne nedostaje mu drugi Adam. *Nedostaje mu pomoć. Pomoć koja mu odgovara. Dakle ljudsko biće. Jednake snage.* Ne nedostaje mu sluga ili pomoćnik. I on bi mogao pomoći. Ali on mu ne bi odgovarao. Bio bi mu podređen. Radi se o tome da se pronađe biće nasuprot njemu, čovjek kao on. Jednako jaka osobnost. S kojom može postati jedno. Pandan, nadopuna svakom vidu njegova postojanja.

Adam nije stvoren prvi zato što je trebao biti glava ili predvodnik. Ne, stvoren je prvi da iskusi i osjeti samoću. To je njegova priprema za susret i zajednički život s pomoći koja mu odgovara.

Sljedeći tekst, koji opisuje stvaranje žene, tajanstven je, ali i rječit:

> Post 2,21-22 (prevedeno prema njemačkoj Bibliji Elberfelder) *I Gospodin Bog pusti da tvrd san padne na čovjeka, i on usnu. I uze jedno od njegovih rebara i zatvori mu mjesto mesom; i Gospodin Bog sagradi od rebra koje je uzeo od čovjeka ženu i dovede je čovjeku.*

Iz boka usnulog Adama Bog oblikuje prvu ženu. Napomena o prijevodu: Adam nije „usnuo“ (njemački *entschlief*, što znači i „preminuo“), jer bi tada bio umro. I ne misli se ni na rebro, nego na bok, stranu njegova tijela.

Što učimo iz tih nekoliko riječi? Žena je uzeta iz muškarca, a ne oblikovana od zemlje. Da bi mu mogla odgovarati. Uzeta je iz njegova boka da bi zatim

kao žena – slikovito rečeno – taj bok ponovno zatvorila. Iz njegova je boka uzeta da bi živjela uz njegov bok. Ne ispod njega, ne iznad njega. Kao nadopuna koja Adama čini potpunim i, zasigurno, govoreći iz životnog iskustva, i nju samu čini potpunom. Nastaje pomoć ravna njemu. To postaje stvar srca, ljubavni odnos – iz njegova je boka rođena.

Adam i Eva nisu stvoreni istodobno, jer tada uzajamna ovisnost, jedinstvo i postajanje jednim tijelom ne bi mogli imati to značenje i tu dubinu.

Rado bih bio prisutan u tim trenucima kada Bog dovodi ženu muškarcu, kao zaručnicu zaručniku:

> Post 2,23-25 (prevedeno prema njemačkoj Bibliji Elberfelder) *I reče čovjek: Ova je sada kost od mojih kostiju i meso od mojega mesa; ova neka se zove mužica, jer je od muža uzeta. Zato će muškarac ostaviti svojega oca i svoju majku i prionuti uz svoju ženu, i bit će jedno tijelo. I bijahu oboje goli, čovjek i njegova žena, i nisu se stidjeli.*

Adam je oduševljen tom osobom. Uzvikuje: Napokon jedna kao ja! Ona mu je jednaka, ali ona je ženska inačica njega, mužica. Toliko je očaran da će ubuduće muškarci napuštati svoj dom kako bi prionuli uz svoju ženu. Ne obrnuto. Ovdje muškarci dolaze ženama. Da postanu jedno tijelo. Da postanu isključivo jedinstvo, duhom, dušom i tijelom. Zajedništvo srca. Bračno zajedništvo u bračnom savezu. Kao najbolji prijatelj i najbolja prijateljica. U partnerstvu jednake vrijednosti. Takvo zajedništvo jedinstva može nastati samo između dviju osoba jednake vrijednosti i jednaka ranga.

To Adam prepoznaje na prvi pogled. Ona koja stoji pred njim susreće ga u istoj visini očiju – kao ravna s ravnim. Možda ne po visini tijela, ali svakako po svojoj naravi kao osoba. Sami sebe pravo upoznaju tek kada upoznaju drugoga.

Oboje se susreću u neokaljanoj situaciji prije pada u grijeh. Njihova golotinja bez srama nešto je čega danas tako više nema. Koliko je to vrijeme trajalo i koliko su ga smjeli uživati, ne znamo. Pretpostavljam da je to ipak bilo dulje vrijeme.

4 Poredak stvaranja – ako da, koji?

Sada je trenutak da pobliže pogledamo pojam *poredak stvaranja*. I to upravo na ovome mjestu: u raju. Ondje gdje se grijeh još nije dogodio i gdje se još mogu prepoznati Božji plan i namjera s muškarcem i ženom.

Mnoge sestre i braća upotrebljavaju taj pojam kao da govori sljedeće: Adam je stvoren prvi i zato ima vodeću ulogu. S većom odgovornošću. Eva je stvorena kao pomoć za njega, da bude tu za njega. Iz toga se zaključuje da se žena podlaže muškarcu. U svemu – kao što to, uostalom, i Novi zavjet kaže sedam puta. Adam je, kažu, glava nad Evom.

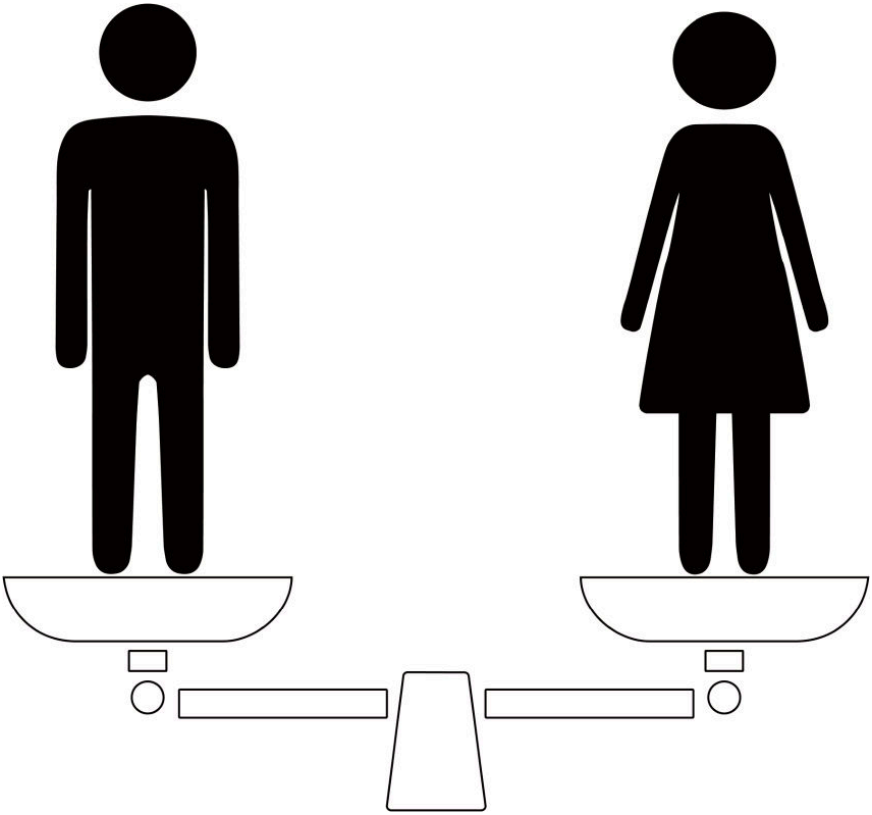
To je mišljenje vrlo rašireno. To tumačenje događaja stvaranja potaknuto je s nekoliko malobrojnih izjava Novoga zavjeta, koje ćemo još pogledati.

Svaka čitateljica i svaki čitatelj trebali bi sami za sebe odgovoriti na ovo pitanje: **Ako promatrate samo tekst Post 1 i 2, nalazite li ondje Adamovu vodeću ulogu koju je htio Bog? Ili Evinu podložnost?**

U tim tekstovima nema hijerarhije, nema podložnosti ni vodstva i autoriteta. Upravo je suprotno, kako sam to gore opisao. Morao sam spoznati *da podložnost žene kao poredak stvaranja ne postoji. Dakle, nema hijerarhijskoga stupnjevanja, položaja ili uloge koju je Bog htio.* **Ona se učitava u ovaj tekst.**

Upravo se zato zalažem za poredak stvaranja. Naime za onaj prije pada u grijeh. Nakon toga o **poretku** stvaranja više ne može biti riječi. Od dana pada u grijeh to je **NEporedak stvaranja. Tom neporetku** ne trebamo težiti, nego mu se trebamo oduprijeti u svjetlu i snazi evanđelja.

Uopće bi pojam „poredak stvaranja“ trebalo upotrebljavati štedljivo, ako uopće. Taj pojam želi uhvatiti i zacementirati nešto što je na kraju naše tumačenje.

5 Što će doći – a Bog to nikada nije htio

Sada bacimo pogled na opis takozvanoga pada u grijeh. Zmija zavodi Evu da uzme od ploda, koji ona zatim daje i Adamu, koji također jede od njega. Unaprijed valja spomenuti: iz tih se tragičnih postupaka izvodi da se žena lakše da zavesti, da je ovdje samovoljno preuzela inicijativu i da nije slijedila svojega muža. Tako i slično tumačili su to već Židovi, pa i crkveni oci, sve do danas, i prenosili to na ženu kao takvu.

Iako mi je ponajprije stalo do izravnih posljedica pada u grijeh, navodim cijeli tekst koji izvješćuje o pojedinim koracima:

> Post 3,4-6 (prevedeno prema njemačkoj Bibliji Elberfelder) *I reče zmija ženi: Nipošto nećete umrijeti, nego Bog zna da će vam se onoga dana kada od njega jedete otvoriti oči i bit ćete kao Bog, spoznavajući dobro i zlo. I vidje žena da je stablo dobro za jelo i da je naslada za oči i da je stablo poželjno jer daje razbor; i uze od njegova ploda i jede, i dade i svojemu mužu koji je bio s njom, i on jede.*

Adam je zabranu da jede s toga stabla dobio izravno od Boga, prije nego što je Eva bila tu (2,17). Eva ju je dakle vjerojatno mogla čuti samo od njega. Sada je zmiji koja govori uspjelo zavesti je. Očito u Adamovoj prisutnosti, a on je najkasnije sada morao intervenirati. Kao što Eva postaje slaba i podlegne kušnji i zavođenju, tako je slab i Adam, koji bez otpora i bez riječi uzima zabranjeni plod od Eve. Oboje postupaju pogrešno, oboje čine kobnu pogrešku i griješe. Dok je Eva zavedena, Adam svjesno, bez zavođenja ili prijevare, griješi protiv Božje zabrane.

Tada Bog susreće ljudski par i zmiju. Svi su svjesni onoga što se dogodilo. Bog svakoga osobno pita o onome što se dogodilo. Odgovori su rječiti. Bog se sada obraća sudionicima ovim redoslijedom:

> *Adam – Eva – zmija – Eva – Adam.*
>
> Post 3,13-15 (prevedeno prema njemačkoj Bibliji Elberfelder) *I reče čovjek: Žena koju si mi dao da bude uza me, ona mi je dala sa stabla, i ja sam jeo. I reče Gospodin Bog ženi: Što si to učinila! A žena reče: Zmija me prevarila, i ja sam jela. I reče Gospodin Bog zmiji: Budući da si to učinila, neka si prokleta među*

svom stokom i među svim životinjama poljskim! Na trbuhu ćeš puzati i prah jesti sve dane svojega života. I stavit ću neprijateljstvo između tebe i žene i između tvojega sjemena i njezina sjemena; on će tebi satrti glavu, a ti ćeš njemu satrti petu.

Adam je svjestan svoje krivnje. Možda i ne posve, jer je odmah prebacuje na Evu. Jadno je i kukavički tako svoju ženu učiniti odgovornom da bi se sam izvukao iz neprilike.[1] Pa čak je neizravno optužen i Bog, koji mu je darovao ženu zbog koje je ipak bio tako sretan. **On, a ne ona, znao je zapovijed iz prve ruke i trebao je Evi odlučno reći ne.**

Eva uviđa svoj prijestup. Ne optužuje ni Adama, koji je nije zaustavio, ni Boga, nego zmiju. Od nje se ograđuje. To je u toj kobnoj situaciji bilo jedino ispravno. Sada se otrijeznila i postavlja se protiv toga neprijatelja. Drukčije nego Adam, koji u tom razgovoru ne staje na stranu svoje žene.

Zmija će zbog te prijevare zauvijek biti prokleta i ponižena na tlo. Eva jasno imenuje uzročnika zla, i dolazi veličanstveno obećanje čiji domašaj tada još nije prepoznatljiv. Njezino sjeme – dobro čitate – sjeme žene, a ne sjeme nekoga muškarca, satrt će zmiji glavu.

Sada se imenuju i posljedice za Evu, a zatim za Adama. Citiram iz prijevoda Zürcher Bibel (njemački prijevod Biblije), koji je ovdje jasniji od prijevoda Elberfelder:

Post 3,16 *Ženi reče: Zadat ću ti mnoge tegobe i učiniti da tvoje trudnoće budu brojne, u bolovima ćeš rađati djecu.*

Za svojim ćeš mužem žudjeti, a on će vladati nad tobom.

Dok je zmija prokleta, **ženu, unatoč prijestupu, ne pogađa prokletstvo**. Po smislu te riječi kazne znače ovo:

Zacijelo ću umnožiti (1) tvoj mukotrpni rad na polju i (2) tvoje začeće.

S naporom ćeš rađati djecu.

Tvoja [ljubeća] žudnja [bit će] za tvojim mužem. Ali on [buntovno vlada nad samim sobom i] htjet će vladati nad tobom.

1. Čini se da Adam Evu nije smatrao podređenom, jer od takve se vjerojatno ne bi dao nadmudriti.

Tegoba i trud jesu rad zemljoradnje. Tu Eva pati zajedno s Adamom zbog prokletoga tla. Prokletstvo ne pogađa jedno od njih ni oboje zajedno, *nego tlo*. Pod time će oboje patiti.

Ali postoji nada. Jer Bog će umnožiti Evine trudnoće. Zato će zacijelo doći sjeme koje će ubiti zmiju. Već na početku zasjaje milost, i upravo je žena ta koja, unatoč pretrpljenom zavođenju, stoji u središtu i prima obećanje nade. Ne Adam.

Bog ne mijenja ženinu anatomiju da bi za kaznu imala još više bolova pri porodu. Ona dotad još nije rodila nijedno dijete. Trud se ne odnosi na porođajne bolove, nego na zemljoradnju.

Prijeđimo sada na dio u kojem se radi o njezinu odnosu prema mužu. To nije obećanje, nego tragična riječ. Ona za bezbrojne žene najavljuje povijest patnje i ugnjetavanja zbog koje se muškarci moraju sramiti. **Nije Božja volja da muškarac vlada nad ženom, nego je to grješna i pala volja muškarca. To je pravo značenje te riječi.** *Ona ne opisuje poredak stvaranja kojega se treba držati.* Ona opisuje nered. Jer dobri poredak iz Post 1 i 2 ovdje je izbačen iz ležišta i razbijen.

Tko tu biblijsku riječ uzima kao obrazloženje za podložnost žene, staje na stranu zmije. Zmiji je bilo prorečeno da će između Eve i zmije biti neprijateljstvo. Zmija je bila napadač, koji je iskorištavao i još uvijek iskorištava vladavinu muškarca da diskriminira ženu gdje god i kako god je samo bilo moguće. Jer od žene je trebao doći pobjednik nad zmijom. Valjalo je, dakle, napasti ženu i oslabiti je.

Muškarac i žena bili su pozvani zajedno vladati. Ali muškarac će prigrabiti vlast za sebe, potčiniti sebi ženu kao slabiji spol i natjerati je da mu služi. Pojam *patrijarhat* općenito dobro opisuje kakva je istočno od raja bila žalosna sudbina žene. Uz malobrojne iznimke.

Izvorni odnos uzajamne potpore i snage, jednakosti, priznanja među jednakima i bića nasuprot kao najbližega suputnika postao je strašno neuređen i emocionalno nejednak odnos, utemeljen na moći, često bez ljubavi. Žena će žudjeti za svojim mužem i njegovom naklonošću, njegovim povjerenjem i zaštitom, ali on će njome dominirati. To je zastrašujući lom i preokret.

Ta će se borba spolova u nastavku pokazati na svim razinama kultura svih naroda. Ona se može iscijeliti samo ako se zlo koje ju je izazvalo zahvati u korijenu.

Na kraju još pogled na riječi kazne Adamu, koje su doista mračne, a na kraju vrijede i za ženu, koja s njim dijeli svoj život i svoju borbu za opstanak:

> Post 3,17-19 (prevedeno prema njemačkoj Bibliji Elberfelder) *A Adamu reče: Budući da si poslušao glas svoje žene i jeo sa stabla za koje sam ti zapovjedio i rekao: Ne smiješ jesti od njega! – neka je prokleto tlo zbog tebe: s trudom ćeš se od njega hraniti sve dane svojega života; i trnje i čičak rađat će ti, i jest ćeš poljsko bilje.*
>
> *U znoju svojega lica jest ćeš svoj kruh, dok se ne vratiš u zemlju, jer od nje si uzet. Jer prah si, i u prah ćeš se vratiti!*

Tlo nije prokleto zbog Eve, nego zbog Adama. Čini se da je njegov grijeh veći. Eva je bila prije žrtva, a on počinitelj. Sjeme žene, dakle potomak žene koja mu je bila dana kao pomoć, bit će to i za njega u daljoj budućnosti: njezino sjeme (Isus Krist) istrgnut će ga u uskrsnuću iz praha u život. Jednoga ćemo dana moći razgovarati i s Adamom, ako tada uopće još bude htio govoriti o tome.

U *pripovijesti o padu u grijeh*, a ne u *pripovijestima o stvaranju*, prvi se put spominje nadmoć jednoga spola nad drugim. *A ovdje se ne radi o urođenoj nadmoći, nego o nadmoći koja se neopravdano, protiv Božjega poretka stvaranja, provodi moću, snagom i nasiljem.* Stvoriteljeve riječi Evi: „Za svojim ćeš mužem žudjeti, a on će vladati nad tobom“ (Post 3,16), znače da u našem grješnom ljudskom stanju muškarac iskorištava ženinu prirodnu žudnju za njim kako bi njome vladao i potčinio je. Potčinjenost žene doista je simptom pale naravi muškarca. Ako život i djelo Kristovo znače nadvladavanje posljedica pada u grijeh, onda je učinak na taj razbijeni odnos te na potčinjavanje i iskorištavanje žene očit: on će je osloboditi i izvesti. I tako se i trebalo dogoditi.

Bild

6 Isus, Krist, i žene

Posljedice pada u grijeh ne nadvladava tek otkupiteljsko djelo Gospodina Isusa Krista. Način na koji on prije 2000 godina, u židovskoj kao i u grčko-rimskoj sredini, postupa sa ženama i susreće ih doista je početak novoga računanja vremena za žene. Takvoga muškarca dotad nije bilo. Moglo bi se steći dojam da je Bog došao kao muškarac u tijelu kako bi muškom spolu pokazao kako se treba ponašati prema ženama.

Bio je prorok koji je korio bez zanovijetanja i hvalio bez snishodljivosti. Ozbiljno je shvaćao njihova pitanja, nevolje i argumente. Postupao je s njima posve neusiljeno i nikada se nije rugao njihovoj ženstvenosti. Posve drukčije nego što je tada bilo uobičajeno u kulturi, u kojoj se zahvaljivalo Bogu što se čovjek nije rodio kao žena. U vremenu kada je žena bila imovina koje su se zbog sitnica mogli riješiti otpusnim pismom. Žene, kao i djeca, imale su tešku sudbinu, kakvu mi u vrijeme emancipacije i ravnopravnosti u našem zapadnom svijetu ne možemo ni zamisliti. Mesija se zauzeo za Evine kćeri. **Kod njega nema ni traga hijerarhijskoj podložnosti žene, kao ni zabrani govora, vodstva ili poučavanja u crkvi, u braku ili u društvu.**

Jedna je žena donijela na svijet Riječ života. Mnoge su ga žene slijedile kao i Dvanaestorica i služile mu. Slijedile su ga na njegovu najtežem putu do križa. Bile su kod križa kada su učenici već odavno pobjegli. Uskrsli se najprije ukazuje jednoj ženi. Žene kod praznoga groba postaju svjedokinje uskrsnuća. U tim kulturama žene nisu smatrane dostojnima da budu svjedoci u pravnom smislu. Isus tu diskriminaciju jednostavno ukida.

Zbog nedostatka prostora od mnogih žena koje je Isus susreo pogledat ćemo samo tri, kako bismo ono gore rečeno pronašli u Isusovu životu.

6.1 Samarijanka na Jakovljevu zdencu

Pročitajte Iv 4 i uronite u tu priču. U podnevnoj žegi, kada nitko ne dolazi zahvatiti vodu, samo se tada ona usuđuje doći na zdenac. A ondje Isus čeka tu ženu. Da bi je susreo, napravio je velik zaobilazak. Pet ju je muškaraca

otpustilo, predavali su je iz ruke u ruku i istrošili. Da bi preživjela, morala se povjeriti šestomu i živjeti sa svojim uništenim ugledom. U to vrijeme muškarac nije javno razgovarao sa ženom, a pogotovo ne Židov sa Samarijankom. Ali Isus je to učinio! On se toj ženi objavljuje kao Mesija. To dotad još nikada nije učinio. S njom razgovara o vodi života i o klanjanju dulje nego ikada s ikim drugim o nekoj teološkoj temi. Uzima si vremena. Osvaja njezino srce. Ona je njemu bila vrijedna toga – njemu, čovjeku iz Nazareta, *čovjeku iz Sihara*.

Ona, nakon toga susreta s Bogom oslobođena svakoga straha i srama, evangelizira cijelo svoje selo. Mnogi vjeruju. Isus i učenici ostaju još dva dana.

Kasnije će se ti vjernici u Samariji okupljati u kućnim crkvama. I ona, ta žena, zasigurno će na tim okupljanjima govoriti o njemu, čovjeku iz Sihara, o svojem Mesiji i o svojem jedinstvenom susretu s njim. Prenosit će ono što joj je rekao o klanjanju. Jer okupljena crkva mjesto je na kojem se klanja Ocu. I ta će žena zasigurno podići svoj glas u crkvi kako bi se klanjala. Jer zašto bi inače upravo njoj, jednoj ženi, objasnio klanjanje?

Zapovijed šutnje već je samom tom pričom dovedena do apsurda.

6.2 Do Isusovih nogu – Marta i Marija

Prilično je poznata priča (Lk 10,38-42) u kojoj se Marta tuži Isusu što joj sestra Marija ne pomaže dok ona priprema jelo za Isusa i njegove učenike. Marija radije sjedi s učenicima do Isusovih nogu kako bi učila od njega. Isus brani Mariju i kaže da je to čak potrebno i da je ona izabrala dobar dio, koji joj se neće oduzeti. Što to znači? I žene u Božjem kraljevstvu trebaju učiti kao muškarci. U rabinskim školama gotovo da nije bilo žena. Isus to čini drukčije. Muškarac i žena jednako su sposobni učiti i jednako sposobni poučavati. I ovdje Isus krši konvenciju svojega vremena, koje kod nas odavno više nema. Pavao kasnije piše Timoteju (2 Tim 2,2) da ono što je čuo pred mnogim svjedocima treba povjeriti *ljudima – ženama i muškarcima* – koji će biti sposobni poučavati druge. To prikladno odražava ovu situaciju: Isus povjerava nauk takvim ljudima, učenicama i učenicima, koji time postaju sposobni kasnije poučavati druge. **To očito proturječi općoj zabrani poučavanja za žene.**

U odnosu s Isusom spol više ne igra nikakvu ulogu. On nije gledao tko je tko (Mt 22,16). To ne znači da su spolovi neutralizirani, nego da Isus i jedne i druge jednako i bez razlike cijeni: **Tko god vrši volju Božju, taj je moj brat i moja sestra!** (Mk 3,33-35)

6.3 Marija Magdalena, apostolica apostolâ

Tako Mariju Magdalenu naziva crkveni otac Hipolit Rimski u 3. stoljeću. Zašto? Ona je bila prva koju je Isus susreo nakon svojega uskrsnuća. Možda ga je ljubila više od svih drugih. Isus ju je oslobodio ropstva i bijede demonske opsjednutosti. Otada ga je slijedila, s drugim ženama koje je on izliječio (Lk 8,2-3). Poznavao je njezino srce. I samo je ona, jedna žena, trebala doživjeti taj jedinstveni trenutak u vrtu. I samo je njoj očito bilo dano čuti od Isusa riječi koje nadilaze sve što su ljudi ikada čuli:

> *Idi k mojoj braći i reci im: Uzlazim k svojemu Ocu i vašemu Ocu, k svojemu Bogu i vašemu Bogu* (Iv 20,17).

Tako ona postaje izaslanica, apostolica za učenike. Počasni naslov koji joj pristaje, iako nije službeni. Ta poruka nije povjerena muškarcu, ni jednomu od Dvanaestorice. Povjerena je ženi, kao vjernoj svjedokinji. **Nije li ona i na okupljanjima uvijek iznova pripovijedala o tom susretu?**

7 Crkva kao zaručnica i služba žena

Svi vjernici, svi koji ispovijedaju Isusa, muškarci i žene jednako, zajedno su Janjetova zaručnica.

U izvještaju o stvaranju nepogrešivo se vidi kako Adam i Eva, po Božjoj volji, ne vladaju jedno nad drugim, nego zajedno i jedno uz drugo ispunjavaju Božji nalog pri stvaranju. Nema nikakvih prednosti jednoga pred drugim, ni ograničenja jednoga spola. Tako izgleda brak po Božjem planu, tako načelno izgleda odnos obaju spolova u svim područjima života.

Pad u grijeh trajno je razbio tu sliku: ravnoteža je razorena, muškarac sada želi – naravno, uz iznimke – vladati nad ženom. Tek grijehom žena postaje podređena. Štoviše, potčinjena i potisnuta u pozadinu. Javnost je pridržana muškarcu. Žena će pak razviti svoje strategije kako bi iz svojega položaja izvukla najbolje.

Ali kako je u crkvi, kako u Božjem kraljevstvu? Treba li ondje nastaviti taj grješni obrazac nejednakosti i napetosti i jednostrane podložnosti? U poslanicama Pavla i Petra ima riječi koje se mogu tako shvatiti ako ih se tako želi shvatiti. Ali bacimo najprije pogled na Pavla.

7.1 Pavao i njegove suradnice

Dva, možda tri biblijska teksta, ako se površno shvate, prikazuju Pavla kao **neprijatelja žena**. Pogleda li se pomno, prije je obrnuto. Kao Isus, njegov apsolutni uzor, on se prema ženama odnosi revolucionarno, naime ravnopravno kao prema muškarcima. Bio je **prijatelj žena**. On doista ne pravi razlike. Upadljiva je samorazumljivost kojom piše o sestrama u Gospodinu. Rad neumornoga apostola i misionara Pavla bio je okružen mnogim ženama i s njima povezan. One su bile uključene u njegovu misiju i, kao karike u lancu, nezamjenjive suradnice. Žene nisu bile pomoćna radna snaga u drugom redu, isticale su se vjernošću i služile Riječi kao i Pavao. Mogli bismo nabrojiti mnogo takvih žena, a ja se ograničavam na tri. U Rim 16 spominje se 29

osoba, od kojih su najmanje 10 žene, čiju službu i zalaganje Pavao cijeni, i to više nego službu muškaraca. Ondje počinjemo.

7.1.1 Feba – đakonica, voditeljica i donositeljica pisma

Pozdravi u Rim 16 počinju Febom. S dobrim razlogom. Ona je ta koja ima povjerenje i sredstva da odnese u Rim možda najvažniju Pavlovu poslanicu. Bilo je uobičajeno da donositelj pisma pismo ne samo pročita, nego i odgovara na pitanja o njemu. Budući da ju je Pavao osobno poučio i uveo u tu poslanicu, koju je pisao u Korintu, Feba je bila sposobna ispuniti tu zadaću. Posjećivala je različite kućne crkve u Rimu kako bi pročitala poslanicu i objasnila je ondje gdje je bilo pitanja.

Ona je sama bila služiteljica, *đakonica* kućne crkve u Kenhreji, istočnoj luci Korinta. Štoviše, bila je možda voditeljica te crkve. Pavao je, prema njemačkim prijevodima, naziva *zaštitnicom, pomoći ili osloncem*. To zapravo znači *predstojnica* (grčki: *prostatis*) i upućuje na *vodeći položaj, npr. u toj kućnoj crkvi*. Teško je zamisliti da Pavao Febi, koja ima odgovoran položaj u kućnoj crkvi u Kenhreji, daje tu zadaću, a ženama općenito zabranjuje govor, poučavanje i vodstvo u crkvi.

S druge strane, ne želimo ni previše učitavati u te retke, ali nije dobro ni tumačiti ih kao da je ona obavljala samo jednostavnu poštarsku službu.

7.1.2 Uzoran bračni par: Priska i Akvila

Najčešće spominjani *bračni par Priska i Akvila* možda su Pavlovi najdugovječniji i najbliskiji suradnici u njegovu misijskom radu. Iako se kod bračnih parova uvijek najprije navodio muž, Novi zavjet Prisku, ženu, četiri puta (od šest spominjanja) navodi prvu. Zašto? Zato što je u službi išla naprijed i vodila. Možda zato što je bila darovitija od svojega muža. A ipak su njih dvoje kao timski partneri radili zajedno u jedinstvu, jednake vrijednosti i jednaka ranga. Svatko je poznavao jake i slabe strane drugoga. Kao žena Priska je bila i strateški važna, jer su žene većinom za vjeru pridobivale žene, a ne muškarci. Oboje, s Priskom na čelu, poučili su Apolona (Dj 18,26). Poučeni od samoga Pavla, osposobljeni pitanjima i odgovorima tijekom mnogih sati zajedničke izrade šatora, oboje su bili opremljeni da poučavaju druge.

Ovdje treba posebno spomenuti upravo Prisku, jednu ženu. Njezin je muž stajao iza nje kao potpora, u drugom redu, ali time nije mogla nastati hijerarhija. Nezamislivo je da bi Pavao izdao opću zabranu poučavanja za žene kada je upravo ona poučavala Apolona, a zasigurno i mnoge druge. Taj je par uzor svim bračnim parovima.

7.1.3 Junija – ugledna apostolica

Pavao ističe još jedan misionarski bračni par: Andronika i Juniju. Oboje se nazivaju apostolima (Rim 16,7). Najraniji tumači Novoga zavjeta, crkveni oci, govore o Juniji s velikim poštovanjem. Ivan Zlatousti (344.-407. po. Kr.) piše o Juniji: „Biti apostol nešto je veliko. Ali biti slavan među apostolima – promisli kakva je to velika pohvala. Kolika je morala biti mudrost te žene da je bila smatrana dostojnom naslova apostola."

Svijet crkava i zajednica u kojem dominiraju muškarci teško prihvaća da apostol Pavao jednu ženu naziva apostolicom. Zato postoje prijevodi koji od Junije čine Junijasa, dakle muško ime. Što ne smije biti, ne može ni biti. Istraživanja su međutim u međuvremenu više puta potvrdila da se radi o ženskom imenu.

U kojem su smislu njih dvoje bili apostoli, ostaje otvoreno. Možda ih je poslala neka crkva. Možda su vršili apostolsku službu osnivanja crkava. Ili su to bili u smislu da su pripadali onima koji su vidjeli Uskrsloga i sada izvan Palestine radili za Božje kraljevstvo.

I ovdje se ponavljam: **Zabranu govora, poučavanja i vodstva za žene apostolica bi teško mogla poštovati.** To što su oboje neko vrijeme bili s Pavlom u zatvoru dopušta zaključak da su oboje, vjerojatno i javno, navješćivali evanđelje.

8 Postoji li zapovijed šutnje za sestre?

Kada se vide te tri, ali i druge žene u Pavlovoj okolini, čovjeku neće pasti na pamet da žene na okupljanju kućne crkve, dakle na onome što danas nazivamo bogoslužjem, moraju šutjeti. Ni inače u Novom zavjetu nema nikakvoga znaka da bi tako trebalo biti ili da se tako prakticiralo. **Ne bi nam ni palo na pamet da tako nešto može postojati.**

Osim jednoga kratkog odlomka koji se mora tako shvatiti. Radi se o ovom tekstu u 1 Kor 14,34-35:

> *Žene neka šute na sastancima, jer im nije dopušteno govoriti, nego neka budu podložne, kao što i Zakon kaže.*
>
> *Ako pak žele nešto naučiti, neka kod kuće pitaju svoje muževe; jer je sramotno za ženu govoriti na sastanku.*

To bi se moglo shvatiti kao izravna i jednoznačna Gospodinova zapovijed. Ali u to postoje utemeljene sumnje. Ne zbog emancipacijskoga ili feminističkog stava, nego sumnje utemeljene u samome Pismu.

U 11,5 Pavao govori o ženama koje mole i prorokuju (u skladu s *Jl 3,1 + Dj 2,17*). Gdje to čine? Jedni kažu na sastanku, drugi kažu samo izvan sastanka, kako se čini da to potvrđuju ti reci 34-35 u 14. poglavlju. Molitva i proroštvo kod Pavla se međutim odvijaju **ponajprije** na okupljanju. *Tako to opisuje u 14. poglavlju. Ondje je za Pavla samo po sebi razumljivo da žene sudjeluju.* Tako se izražava više puta.

- 5. redak: Želim da *svi* govorite jezicima, a još više da prorokujete!
- 12. redak: nastojte da *vi (svi)* obilujete za izgradnju crkve.
- 23. redak: Ako se dakle *cijela crkva* okupi na jednom mjestu i *svi* govore jezicima …
- 26. redak: Što je dakle, braćo? Kada se *vi* okupljate, *svatko od vas* ima psalam, ima *nauk*, ima objavu, ima jezik, ima tumačenje; sve neka bude za izgradnju.

Pod „braćom“ (grčki: *adelphoi*) misli se na zajednicu braće i sestara, dakle na braću **i** sestre, kao u mnogim drugim recima koje ne možemo ograničiti samo na muškarce (27 puta ta se riječ pojavljuje u Prvoj poslanici Korinćanima i gotovo se uvijek misli na braću **i** sestre).

- 31. redak: Jer možete *svi, jedan za drugim,* prorokovati, da svi uče i svi budu utješeni.

Za svakoga kršćanina kojemu je Biblija Božja riječ, proturječja unutar biblijskoga teksta isključena su. Ali reci 34-35 većini se čitatelja u tekstu čine kao strano tijelo. To najprije nema nikakve veze s biblijskom kritikom ili pogrešnim stavom, nego sa zdravim razumom, koji ovdje s pravom zamjećuje proturječje.

Kako možemo razriješiti to proturječje? *S obzirom na te retke, u kojima žene mole i prorokuju te su svi na to i pozvani, kao i s obzirom na opis službi žena kod Pavla, nemoguće je da se misli na opću i bezvremensku zapovijed šutnje.* Drugim riječima: potrebno je drugo objašnjenje ovoga teksta, koje daje uvjerljiv, a ne proturječan smisao. Postoji vrlo mnogo tumačenja, ili bolje, pokušaja objašnjenja, budući da je većina tumača prepoznala proturječnost. Navodim ovdje nekoliko njih, da bih zatim predložio drugo rješenje.

8.1 Prosuđivanje proroštava

Ako žene u Korintu trebaju kod kuće pitati svoje muževe, to znači da su imale pitanja i vjerojatno nisu bile dobro poučene. Nedostajalo im je znanja. Prema tome, ili su na okupljanjima crkve prečesto upadale u riječ pitanjima ili su davale priloge koji upravo nisu bili mudri, i to na način koji je bio suprotan onomu što Pavao ovdje naziva *podložnošću*. Time su ometale i nastajao je nered, koji ne odgovara Bogu mira. *Ne bi se, dakle, radilo o tome govore li nešto, nego kako i što su govorile.*

To bi moglo značiti i da su žene bile isključene iz prosuđivanja proročkih izjava (r. 29) svojih muževa ili svih muškaraca, jer je u tadašnjoj kulturi bila sramota kada su supruge javnom kritikom osramotile svoje muževe.

8.2 Jesu li 34. i 35. redak citat?

Moguće je da Pavao ovdje citira neke Korinćane kako bi ih opovrgnuo. To onda ne bi bile Pavlove riječi. Općenito je prihvaćeno da Pavao u Prvoj poslanici Korinćanima više puta, slobodno ili doslovno, citira iz jednoga pisma, i to na sljedećim mjestima: 6,12-13; 7,1; 8,1.4; 10,23; 15,12. Nije svaki citat uvijek izričito označen kao citat, nego se iz konteksta izvodi je li riječ o citatu. Pavao je bio usmeno ili pismom obaviješten da ima muškaraca koji su u Korintu zahtijevali takvu zapovijed šutnje za žene. *Takvi zahtjevi za šutnjom postojali su u tadašnjoj kulturi Grka i Rimljana.*

Pozivanje na Zakon je čudno, jer u Mojsijevu zakonu nema ni zapovijedi šutnje ni zapovijedi podložnosti. *O podložnosti i šutnji žena ne nalazimo ništa u Starom zavjetu, pa ni u povijesti stvaranja.* Upravo Pavao jasno ističe da Mojsijev zakon za kršćane više nije pravilo života, a pogotovo nije mjerodavan za oblikovanje bogoslužja. Zato bi se ovdje moglo misliti na neko židovsko, grčko ili rimsko tumačenje ili pravilo na koje su se takvi pozivali, a ne na božanski Zakon, ni na Kristov zakon. To podupire mišljenje da je ovdje riječ o citatu.

Ako je to citat, onda Pavao u 36. retku reagira jasno, upravo ogorčeno na taj neodrživi zahtjev. U njemačkom jeziku i u prijevodima Biblije to se tako ne vidi. Njegova se reakcija može ovako izraziti: „Što?“ Ili „Besmislica!“ Ili „Nipošto“ ne trebaju žene šutjeti na sastanku. *Bio bi to snažan Pavlov prigovor i proturječje.*

8.3 Jesu li 34. i 35. redak kasniji umetak?

Ti reci zvuče strano i imaju sadržaj kakav se inače kod Pavla ne nalazi. U međuvremenu postoje jasne naznake iz starih tekstualnih svjedoka da su ti reci umetak prepisivača.

Da imamo samo unutarnje sumnje, dakle proturječne ili teško razumljive izjave, onda bismo još uvijek morali čekati na razjašnjenje. Ali sada postoje nalazi rukopisnih svjedoka koji to, čini se, potvrđuju.

Prvu utemeljenu sumnju budi činjenica da ta dva retka u rukopisima više puta stoje na različitim mjestima. Jednom ondje gdje obično stoje kod nas, dakle iza 33. retka. **Kod drugih pak stoje iza 40. retka.** Najjednostavnije je objašnjenje ovo: netko ih je u jednom kodeksu napisao na rub. Sljedeći je prepisivač tu bilješku s ruba prebacio u glavni tekst, pri čemu je sam odredio na koje mjesto. Da je to uvijek bilo isto mjesto, ništa ne bi upalo u oči.

Tu početnu sumnju potvrđuje otkriće u važnom **Codex Vaticanus** iz 4. stoljeća. Jedan od najvažnijih velikih rukopisa Novoga zavjeta. U tom su tekstu ti i neki drugi reci doista označeni kao kasniji umetak.

I Codex Fuldensis iz 6. stoljeća ima oba čitanja, pri čemu se ono koje **nema** 34. i 35. redak shvaća kao ispravak.

Oba predloška obaju kodeksa (rukopisa) prema tome nisu imala te retke!

Onda oni ne potječu ni od Pavla. Kao nešto što Pavao nije napisao, to nije ni nadahnuto i jednostavno je pogrešno. Kao lažno sjeme koje je posijano među dobro i raste do danas. Pogledaju li se učinci tih dvaju redaka, ono što su prouzročili ženama i koliko su suza, svađa i razdvajanja te riječi donijele, sumnja koju iznosi ova teza sasvim je razumljiva.

Izostavljanje tih redaka čini posljednji odlomak 1 Kor 14 opet smislenim i daje jasan tijek misli.

Žene koje zapovijed šutnje doslovno shvaćaju ozbiljno ne bi smjele ni pjevati hvalu (14,15) ni reći „Amen“ (14,16). Ali one to čine i ondje gdje se zapovijed šutnje tako shvaća. To je nedosljedno i pokazuje kako bi čak i Pavao *uz takvo tumačenje* samomu sebi proturječio. U židovskoj sinagogi možda je tako bilo, ali ne na okupljanjima Uskrsloga.

Smatram tragičnim to što su muškarci tu Pavlovu riječ, bez obzira na kontekst poglavlja, poslanice i Novoga zavjeta, *na štetu žena* tako protumačili i time sve žene obvezali na šutnju. *Time okupljanjima otimaju mnogo duhovnoga bogatstva, ako ne i Gospodinov glas*. Jer i sestre imaju Božjega Duha i darove Duha. Može li biti da na najvažnijem okupljanju pola Kristova tijela mora šutjeti? Ili da Duh djeluje samo po muškarcima?

Naučio sam uvijek uspoređivati Pismo s Pismom i tražiti usporedne tekstove koji podupiru i potvrđuju neko tumačenje. Postoji li još neki tekst koji sadržava zapovijed šutnje za žene, neizravno je pretpostavlja ili je nalaže? Ne.

U zbroju postoje samo izjave koje izravno ili neizravno pokazuju i daju naslutiti sudjelovanje žena. *Zapovijed šutnje jedan je jedini tekst. Uz to neobičan, tako da ili upućuje na govor koji je neprimjeren i zato zabranjen, ili nije od Pavla, kao nedopušten umetak ili kao citat. Tada to ne bi bila apostolska uputa, nego upravo suprotno.*

Kako se dolazi do toga da se uz tako oskudne dokaze odluči na štetu sestara i da im se cijeloga života zabrani riječ na najvažnijem okupljanju kršćana? I da se istodobno reagira krajnje emocionalno i uzrujano kada im se spomene ta tema? Smijem li muškarce koji na tome ustraju iskreno zamoliti da se jednom užive u položaj sestara? Dakle da prihvate tako dalekosežnu, strogu i neobjašnjivu, čak proturječnu odredbu kao Gospodinovu zapovijed na temelju samo dviju rečenica? Gospodinove su zapovijedi razumljive, a ne strane i upitne; one služe izgradnji i našem dobru, a ne obezvređivanju jednoga spola.

Ne mogu a da ne postavim pitanje: **Tko ima najveći interes da Evine kćeri šute i da im se zabrani govoriti? To je stara zmija, koja je već u vrtu napala ženu. Ali Bog staje na stranu žene, njezino će sjeme zmiji satrti glavu.**

Zagovornicima sudjelovanja sestara na bogoslužju – riječju i pjesmom, propovijedi ili svjedočanstvom – ponekad se predbacuju feminizam ili svjetovnost. Na to moram odgovoriti: za vrlo vjerojatan slučaj da ta dva retka odražavaju svjetovni zakon koji žene želi isključiti iz javnosti i time ih diskriminira – tko je onda u tom pitanju svjetovan?

Ako žene i danas šute na okupljanjima zbog svjetovne zapovijedi iz prvoga ili drugoga stoljeća, koja je prijevarom ušla u Bibliju, onda je to tragičan skandal!

9 Postoji li zabrana poučavanja za sestre?

S obzirom na to kako su Pavao i Isus postupali sa ženama, ne bi nam palo na pamet da žene ne smiju poučavati. One pripadaju onima koji na bogoslužju mogu iznijeti pouku (1 Kor 14,26), koji poučavaju kao Priska Apolona (Dj 18,26) ili koje trebaju biti učiteljice dobra (Tit 2,3). Kao i muškarci, one pripadaju *ljudima* koji naučeno prenose tako da opet poučavaju druge (2 Tim 2,2). Ni duhovni dar poučavanja nije ograničen na muškarce (Rim 12,7).

Isus želi da žene poučavaju jednako kao muškarci: (Mt 28,19-20) idite dakle i učinite sve narode učenicima i krstite ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga **i poučavajte ih da drže sve što sam vam zapovjedio.**

Ali, kao i kod zabrane govora, postoji samo **jedna jedina** riječ Pisma koja se upravo tako shvaća da žene ne smiju poučavati ni voditi, odnosno vršiti autoritet. Postoje različita shvaćanja o tome radi li se u tim recima samo o bogoslužju ili su uključena sva područja života. Zapovijed šutnje na bogoslužju u tom bi pogledu razjasnila najviše: tko ne smije govoriti, ondje ne može ni poučavati.

Spomenuti odlomak u Prvoj poslanici Timoteju odnosi se na povijesnu i problematičnu situaciju u Efezu koju ne poznajemo točno. Imamo samo tu poslanicu, dakle jednu stranu priče. Na to bismo trebali obratiti pozornost prije nego što iz neznanja ili šutnje izvučemo zaključke i izdamo ih kao obvezujuće zapovijedi za sva vremena. Utoliko poslanica nije napisana nama, nego za nas. Primatelji su pak u svojoj situaciji sve razumjeli. Trebalo bi uzeti u obzir cijeli odlomak od 8. do 15. retka, a mi se ograničavamo na retke 11-14. Na kraju ovoga poglavlja slijedi parafraza cijeloga odlomka po smislu.

> [1 Tim 2,11-14, prevedeno prema njemačkoj Bibliji Elberfelder] *Žena neka uči u tišini, u svoj podložnosti. Ali ženi ne dopuštam poučavati ni vladati mužem, nego biti tiha, jer Adam je prvi oblikovan, zatim Eva; i Adam nije bio prevaren, a žena je bila prevarena i pala u prijestup.*

Rečenica da žena treba učiti jedina je u ovom odlomku u zapovjednom obliku, i k tomu revolucionarna. Obrazovanje većini žena nije bilo dostupno, a ni poželjno. Tu leži ključ za te upute. Žena – a ovdje se može misliti samo

na određenu ženu („jednoj" ženi) ili na skupinu žena – treba učiti spremna primati. Da ne bi s polovičnim znanjem ili lažnim naucima, koji se u Prvoj poslanici Timoteju više puta spominju, poučavala gospodovalnim stavom ili mislila da treba poučavati svoje muževe.

Riječ „vladati" ovdje ne znači ni duhovno vodstvo ni autoritet poučavanja. Ta se grčka riječ u Novom zavjetu pojavljuje samo jedan jedini put i u tadašnjem je svakodnevnom jeziku značila nešto negativno. Postoje druge riječi koje Pavao upotrebljava za ovlast ili autoritet. Prema tome ona u poslanici Timoteju opisuje iskliznuće, negativno i prijeteće, pa čak i nasrtljivo ponašanje. Isto bi zabranio i muškarcima. Ali ovdje je to konkretno bio problem sa ženama. **Poučavati i vladati** nije željena, nego pogrešna kombinacija, za koju čak ni ne znamo točno što se njome može misliti. Jer što je točno bio spomenuti problem, iz tih riječi možemo samo pokušati rekonstruirati. **Autoritet za poučavanje proizlazi iz poučavanja zdravoga nauka, iz dara poučavanja te iz pristanka i potpore crkve i njezina vodstva.**

Točnije prevedeno glasi: *Ženi sada ne dopuštam* … Time se ovaj tekst obraća mjesnoj situaciji koja se mogla promijeniti na bolje kada žena odradi svoju domaću zadaću. Upravo upozoravanje na te ispravke razlog je cijele poslanice, koja spominje više konkretnih osoba i lažnih nauka (1 Tim 1,3-6; 1,19-20; 4,1-10; 5,13-16; 6,3-10; 6,20-21).

Pavao sada ukratko navodi priču o Adamu i Evi. Kao usporedbu i primjer. Ne da bi opisao Adamovu prednost. Ili veću slabost i sklonost kušnji kod Eve, a time i kod svih žena, kao razlog za zabranu poučavanja. Činjenica da je Adam stvoren prvi ne utemeljuje njegovu vodeću ulogu, a time ni poredak stvaranja prije pada, nego Pavao jednostavno navodi stvarni redoslijed. Drugim riječima: Pavao ne kaže da žene ne smiju poučavati zato što je Adam stvoren prvi. Riječca „jer" u izvornom tekstu *katkad, ali ne uvijek,* uvodi obrazloženje; ovdje, kao i na drugim mjestima, ona jednostavno uvodi usporedbu i sliku iz Staroga zavjeta.

Samo su primatelji točno znali zašto Pavao u ovom kontekstu navodi Adama i Evu. Sljedeća objašnjenja smatramo mogućima i razumljivima, ne izvodeći iz njih dalekosežne zaključke:

U gnostičkim naucima koji su kružili u Efezu biblijska povijest stvaranja bila je pomiješana s poganskim elementima, osobito s gnozom (6,20). Ti su nauci

isticali Evu kao prvu i kao žensku silu koja je udahnula dušu u Adama. Možda je to spominjanje, s naglaskom na redoslijed, služilo kao ispravak. Artemidin kult, koji je određivao gradski život Efeza, zacijelo je sa svojim mitovima, naucima i praksama igrao ulogu. Za crkvu je to bila prijetnja. Ovdje se doduše ne spominje, ali u Dj 19 dobiva se živ dojam. Pavao je točno poznavao opasnosti; dovoljno je dugo bio u Efezu.

Eva nije stvorena samo nakon Adama, nego iz Adama i za Adama, da bude korisna partnerica ravna njemu, koja je s njim dijelila sve. Kada joj zmija pristupa, ona biva prevarena, jer je, kako se čini, tu situaciju htjela svladati sama. U toj egzistencijalnoj opasnosti ne obraća se svojemu partneru kako bi se zajedno suočili s tim izazovom. Tako se ni žene u Efezu, a naposljetku ni sve žene, ne trebaju izdizati iznad svojih partnera, nego djelovati zajedno s njima i, ako je potrebno, od njih učiti.

Adam je dobio zapovijed o zabranjenom plodu prije nego što je Eva bila tu. U tom smislu Eva ju je morala čuti od svojega muža. Eva je možda bila prevarena jer nije dovoljno dobro slušala. To je bilo upozorenje nekim ženama u Efezu da uče i da budu utemeljene u nauku evanđelja i našega Gospodina Isusa Krista. **Tek bi tada mogle poučavati, i muškarce.** Adam nije bio prevaren; znao je zapovijed iz prve ruke, izravno od Boga, i sagriješio je potpuno svjesno. Njegov grijeh, kako smo vidjeli u Postanku, nije bio zavođenje, nego grijeh otvorenih očiju, dakle s punim znanjem i pristankom.

Budući da Pavlova poslanica ima za cilj boriti se protiv lažnoga nauka (od 1,3), zašto se 2,12 čita kao zabrana ispravnoga nauka po ženama, a ne kao zabrana lažnoga nauka po ženama?

Poučavati lažno i na neprikladan način bio je konkretan problem jedne žene ili i više njih u Efezu. Ali jasno je da ni muškarci ne trebaju činiti upravo to. Svi koji su naučili istinu trebaju poučavati druge u stavu služenja.

Slijedi *objašnjavajuća parafraza* 1 Tim 2,8-15. Tako bih ukratko izrazio taj teški tekst:

Dragi Timoteju, da bi se riješili problemi u Efezu s nekim muškarcima i nekim ženama i njihovim lažnim naucima, mora se dogoditi sljedeće: muškarci neka počnu moliti. Svugdje gdje se susreću. I javno. Umjesto da se prepiru oko mitova i lažnih nauka. Srdžba i svađa priječe molitvu.

Zajednička molitva vodi k mirnom i spokojnom životu i suživotu. Podignutim, otvorenim rukama koje primaju i koje su čiste od svađe i nasilja neka se zajedno klanjaju našemu Bogu Spasitelju i neka pred Božjim prijestoljem posreduju za sve ljude.

Naravno, i žene trebaju moliti, jednako kao i muškarci. Pritom je važno da se žene – mislim osobito na bogate žene – pokažu skromnima gdje god se pojave i gdje god ih se vidi. Njihov nakit, koji privlači pozornost muškaraca, ali i žena, kako bi se međusobno nadmašivale, neka se ne sastoji od raskošnih i upadljivih frizura ili od nakita od zlata i bisera i skupe i neobične odjeće. Žene koje slijede Mesiju nemaju potrebe tako se isticati ili na taj način vršiti utjecaj i dominaciju. Postoji nakit i utjecaj koji vrijedi više, koji čak svi ljudi poštuju: dobra djela.

Žena neka uči što je istina evanđelja. Spremna učiti, pozorna i željna znanja. U vlastitoj kući. Osobito nekima od tih žena sada ne dopuštam da dalje šire sve te lažne mitove i nauke. Neka se ne izdižu iznad svojega muža i neka ga ne nadvladavaju samovoljno i ne poučavaju. Neka slušaju kada im njihovi muževi ili muškarci u crkvi objašnjavaju zdravi nauk. Jer to im je potrebno, budući da im nedostaje spoznaje, a to neznanje nanosi veliku štetu kada šire mitove po kućama.

Stvaranje Adama i Eve upravo je prikladan primjer za to. Adam je stvoren prvi i on je trebao poučiti Evu. On nije bio prevaren. Ali Eva je bila prevarena i zavarana. U kušnji se nije obratila svojemu partneru. Ako žene ne budu spremno učile, bit će prevarene kao Eva i postat će zamka drugima. Ako neke žene u Efezu ne budu učile od svojih muževa, dogodit će se upravo tako. Tek kada nauče, smiju poučavati i druge, i muškarce.

I te žene neka znaju da će biti sačuvane pri rađanju djece. Unatoč Evinu zavođenju i velikim opasnostima poroda. Samo Bog, naš Spasitelj, spašava, a ne božica zaštitnica Efeza koju su stvorili ljudi, Artemida. Zato neka se usredotoče na vjeru i ljubav i svetost. Zajedno kao bračni par, koji je kao Adam i Eva jedno tijelo. Žene se ne trebaju bojati imati djecu. Nitko im ne smije zabraniti udati se. Muškarci neka se spolno obuzdavaju i neka imaju na umu da su prečeste trudnoće opasnost za njihove žene.

10 Opće svećeništvo

U rajskom vrtu Adam i Eva, u nevinosti prije pada u grijeh, *kraljevi* su koji vladaju i *svećenici* koji žive u Božjoj prisutnosti. S njim i za njega. *Obrađivati* i *čuvati* riječi su koje su se kasnije upotrebljavale za svećeničku službu (Post 2,15).

Rajski vrt u Edenu slika je Svetinje nad svetinjama u Hramu. Novi i bolji Eden, dakle nova zemlja, bit će globalna, svjetska Svetinja nad svetinjama. Cijela će zemlja biti rajski vrt. Zato novi Jeruzalem, slika novoga stvorenja, ima oblik goleme kocke (Otk 21). To odgovara istom obliku Svetinje nad svetinjama u Hramu. Nova zemlja napučena ženama i muškarcima, kraljevima i kraljicama, svećenicima i svećenicama.

Hoće li ondje biti hijerarhije u odnosu muškarca i žene? Neki misle da neće, jer je to novo stvorenje. Hijerarhija bi, kažu, vrijedila samo za staro i palo stvorenje. Ali u crkvi je novo stvorenje već počelo. Ondje je ta budućnost već sada vidljiva u međusobnom ponašanju. Zašto bi onda u crkvi još uvijek bilo hijerarhije koju Bog nije htio? **U Isusovoj crkvi vrijedi samo uzajamna i dobrovoljna podložnost.**

Reformacija je tu istinu o općem svećeništvu ponovno iznijela na svjetlo. U crkvenoj se praksi to međutim nije odrazilo ili se jedva odrazilo. Nitko, pa ni Katolička crkva, ne dovodi u pitanje opće svećeništvo vjernika. Pitanje je što ta istina praktično znači za život crkve. To što je svaki vjernik, žena i muškarac, svećenik moralo bi već biti dovoljan razlog da oba spola na bogoslužju mogu imati istu ulogu ili iste službe. Daleko od toga. Opće se svećeništvo s jedne strane živi osobno. Molitva i zajedništvo s Bogom osobni su, pojedinačni blagoslov. Uzor svećeništva i s njim povezane službe žrtvovanja dolazi iz Staroga zavjeta, gdje je svećenik vodio bogoslužje i prinosio žrtve. **Zato je logično kod općega svećeništva misliti i na okupljanje vjernika, koji zajedno kao klanjatelji ulaze u nebesko svetište.** I zajedno za Gospodnjim stolom, duhovnim žrtvenikom, prinose duhovne žrtve hvale. Može li ili smije li tu biti razlike između spolova? **Božja riječ u Novom savezu ne pravi te razlike. Onda ih ne bismo trebali praviti ni mi.**

Samo su muškarci bili svećenici u Starom savezu. Ali nije svaki muškarac mogao biti svećenik ili levit. Trebalo se roditi kao levit, a svećenik je morao potjecati iz Aronove obitelji. I k tomu biti obredno čist i bez tjelesnih mana.

Usput rečeno, svećenički je posao, poput mesarskoga, bio nasilan i naporan. Rasijecanje životinja na vrućini Bliskoga istoka bilo je posao od kojega se lije znoj, koji su bolje obavljali muškarci, jer su jednostavno u prosjeku jači od žena. Takvoga bogoslužnog svećeničkog posla danas više nema.

Trebali bismo uzeti u obzir i to da je razvoj posebnoga (muškog) levitskog svećeništva sam po sebi znak Izraelova neuspjeha, jer nastaje tek nakon što je narod zlatnim teletom zaveden u idolopoklonstvo (Izl 32), protiv kojega se pobune samo leviti (r. 26-29). **Božja prva namjera za njegov narod bila je da svi budu „kraljevstvo svećenika" (Izl 19,6), vizija koja se sada ostvaruje u Kristu i po Kristu (Otk 1,6; Heb 13,15). Božji je cilj postignut: žene i muškarci sada su Božji svećenici.**

Naš život, ne samo život muškaraca, nego muškaraca i žena, treba biti živa žrtva Bogu – cijeli je život svećenička služba (Rim 12,1-2).

11 Smiju li sestre biti starješine?

Ako ne postoji opća zapovijed šutnje i opća zabrana poučavanja za sestre, smiju li one onda biti starješine?

Neke crkve imaju službene starješine i svaki član crkve zna tko je takav starješina. Postoje crkve koje govore samo o službi starješina, što načelno ne čini razliku kada se radi o tome u čemu se sastoje njihove djelatnosti: poučavati, štititi i voditi stado, brinuti se, nadgledati, pružati dušobrižništvo.

Svatko je dijete svojega vremena, osim ako je živio potpuno izoliran. Vremena se mijenjaju, ponekad na bolje. Što time želim reći? Da su poslanice Novoga zavjeta napisane u vrijeme u kojem je patrijarhat bio temeljni poredak društva. Ženu se smatralo manje sposobnom i manje vrijednom od muškarca i zato nije bila prisutna u javnosti. Žene nisu imale pravo glasa. Upravo je ta diskriminacija, bilo u malom bilo u velikom, ono što je nastupilo padom u grijeh.

Vidjeli smo **da se Isus i Pavao nisu prilagodili duhu vremena, nego su ženama dali dostojanstvo koje imaju kao nositeljice Božje slike.** Ipak su apostoli i njihovi suradnici, koliko znamo, vjerojatno postavljali samo muške starješine. To je i više nego razumljivo. **Morali su početi s onim što je postojalo, ondje gdje su ljudi u svojoj kulturi živjeli, a ne ondje gdje bi ih se rado vidjelo.** Ali to ne znači da tako uvijek mora, odnosno treba ostati. Feba iz Korinta (Rim 16,1) samo je iznimka koja je bila moguća već u Pavlovo vrijeme. Vodstvo samo po sebi nije muška stvar. Postoje čak opsežne studije koje pokazuju da su žene bolje rukovoditeljice. To ne mogu prosuditi, ali to načelno jasno pokazuje da kod žena nema nikakvih mentalnih ili intelektualnih ograničenja.

Ali što kaže Novi zavjet? Postoji važna naznaka o tom pitanju u 1 Tim 3,1, koja se gotovo i ne zamjećuje:

Istinita je riječ: ako tko *teži za nadgledništvom, želi lijepo djelo.*

Taj redak dolazi izravno nakon odlomka u kojem se radilo o lažnom poučavanju i vladanju jedne žene. **Taj redak ne započinje novi odlomak, nego je zaključak 2,8-15.** Odlomaka, oznaka redaka i naslova nije bilo u izvornim

spisima. *1. redak 3. poglavlja odnosi se na ženu ili žene u 2,11-15.* Ondje upravo ne piše: ako muškarac teži za takvom službom. Jednako tako može značiti: ako žena ili žene teže za takvom službom. **Riječ „tko" je neutralna, ni muškoga ni ženskoga roda.**

Pavao je htio da žene, prije nego što poučavaju druge, najprije same uče. I da ni nakon što su naučile ne prigrabe gospodovalno ovlast poučavanja. Tada su mogle stupiti u tu službu nadglednika ili starješine ili biti na nju pozvane. Uz potrebnu zrelost i sposobnost ta im je služba bila otvorena (ne samo onda kada nije bilo muškaraca). Pavao ovdje otvara vrata ženama i odavno je poznavao takve žene kao svoje suradnice.

Zatim slijede potrebne kvalifikacije. Iz njih se može zaključiti da, naravno, i muškarci trebaju vršiti tu službu. Muškarci trebaju imati samo jednu ženu. Za žene koje su htjele biti starješine vrijedilo je isto**. Zamjenice su od početka nabrajanja neutralne. „Muž jedne žene" bio je tada izraz za bračnu vjernost, pa i monogamiju, ali ne za zahtjev da samo muškarci smiju biti starješine.**

U to su vrijeme muškarci kao *pater familias* upravljali kućom. Biti u tome dobar bila je jedna od kvalifikacija koja je tako mogla vrijediti i za žene (1 Tim 5,14 – upravljati kućanstvom). Pavao u svojim poslanicama sva ta svojstva zahtijeva i od žena. Ni te kvalifikacije ni služba nadglednika kao takva nisu isključivo muška stvar.

I žene smiju težiti za tim lijepim djelom!

O đakonskoj službi ima manje rasprava: 11. redak pokazuje da i žene trebaju biti đakonice.

Isključiti žene iz vodstva crkve znači naškoditi samima sebi (Ef 5,29). Nažalost, isključivanje sestara iz krugova vodstva i „bratskih sastanaka" dovelo je i do toga da su u vodstvo crkava često dolazili muškarci koji su bili malo ili nimalo kvalificirani. Šteta koja je time nastala ne treba se ovdje opisivati.

Duh Sveti daruje muškarcima i ženama dar vodstva i predsjedanja (1 Kor 12,28; Rim 12,8). Počnimo tražiti takve žene, poticati ih i pozivati ih u takve službe. Prvi, jednostavan korak bio bi održavati sastanke vodstva zajedno sa suprugama muških vođa.

Ako su Petar i Pavao mišljenja da je vodstvo crkve pridržano samo muškarcima, zašto se onda njihovi nauci o darovima vodstva upućuju i muškarcima i ženama, a da to ograničenje nije jasno izrečeno? Nauci o duhovnim darovima pokazuju da u pogledu vodstva crkve u Novom savezu nema razlike između muškaraca i žena.

Tomu ne proturječi ni to što je Isus izabrao dvanaest apostola za apostole-utemeljitelje svojega novog pokreta. Da, svi su bili Židovi, slobodni i muškarci. **Ali on ih je imenovao u vrijeme prijelaza, prije uvođenja Novoga saveza. Po uzoru na dvanaest patrijarha oni su kao Isusovi sljedbenici simbolizirali obnovu Božjega naroda.**

Neosporno je da su nakon Pedesetnice, u razdoblju Duha, kasniji vođe crkava mogli biti nežidovi ili robovi. To što su Dvanaestorica bili Židovi i slobodni nije argument protiv takvih vođa. Jednako tako ni to što su dvanaestorica apostola bili muškarci nije argument protiv toga da kasniji vođe mogu biti žene.

Da je apostolima bilo važno da žene nemaju što tražiti u službi vodstva, oni bi to i rekli. Ali nigdje isključenje žena nije ni naznačeno.

Na kraju još o prigovoru da je sve to „uravnilovka" i ukidanje razlika između muškarca i žene utemeljenih u stvaranju. Tomu se jasno protivim, jer Adamu nije stavljen uz bok drugi Adam, nego Eva. Ona ima ono što on nema. Zajedno se nadopunjuju komplementarno, bez hijerarhijske ili položajne podređenosti ili nadređenosti.

Razlike između muškarca i žene nepogrešive su i ne mogu se previdjeti. Riječ egalitaran, dakle jednakost muškarca i žene, malo pomaže u ovoj raspravi. Ovdje se ne radi o tome što čini biti muškarac za razliku od biti žena, i obrnuto, nego o tome da se isključi nebiblijska razlika ranga kojom se ograničava ili čak onemogućuje djelovanje žene u crkvi. **Sputavati djelovanje žena na kraju znači opirati se Duhu Svetomu.**

12 Pokrivanje glave – i danas?

Takozvano *pokrivanje glave* pojavljuje se u Novom zavjetu samo u *1 Kor 11,2-16*. Očito je to bila kontroverzna tema u Korintu. I ovdje ne poznajemo pozadinu primatelja poslanice. Korinćani su razumjeli svaku rečenicu koju Pavao o tome piše. Moj je pokušaj objašnjenja jedan od mnogih. Za nas to ostaje težak tekst. Da biste to mogli pratiti, molim vas, draga sestro, ako se pokrivate, da sami sebi jednom iz ovoga odlomka razjasnite razlog za to. **Zašto, gdje i kada se pokrivate (ako se to odnosi na vas)?**

Ovdje se radi o tome da se taj Pavlov tekst, koji nije napisan nama, nego za nas, primijeni i da se odgovori na pitanje: obvezuje li on danas, i ako da, kako?

Taj se odlomak često ovako objašnjava: muškarac, odnosno muž, glava je žene i ima vodeću ulogu utemeljenu u stvaranju. Žena, odnosno supruga, to javno izražava pri molitvi i prorokovanju time što ima nešto na glavi, pokrivalo za glavu (danas: maramu, šešir, veo itd.). Koji je odjevni predmet za pokrivanje mišljen, ostaje otvoreno. Vjerojatno se dugi kraj gornje haljine po potrebi prebacivao oko glave i preko nje.

Prvo je pitanje gdje se traži pokrivanje: na bogoslužju ili izvan njega? Radi se o tome **gdje** sestre mole i prorokuju. U jednom ranijem poglavlju (8. poglavlje) rekao sam da se to mora odnositi na bogoslužje, dakle na mjesto na kojem muškarci i žene zajedno mole i prorokuju.

Obično se pretpostavlja da Pavao potiče žene da se pokrivaju jer one ili neke od njih to više nisu htjele. To je moguće. Ja bih to, na temelju 10. retka, prije vidio obrnuto: **Bilo je muškaraca koji su zahtijevali da žene skinu pokrivalo s glave.** Ili kao novu kršćansku slobodu ili iz nemoralnih pobuda, naime kako bi žene u crkvi i njihovu kosu mogli vidjeti onako kako to inače nije bilo moguće ili je jedva bilo moguće. **Zato Pavao ohrabruje žene i svim ženama priznaje pravo (10. redak) da se smiju pokrivati.** Ipak nije nužno odgovoriti na pitanje tko je što zahtijevao.

Pritom bi trebalo znati kakvu je ulogu pokrivalo za glavu imalo u grčkom Korintu i u Rimskom Carstvu u to vrijeme. *Udane žene u javnosti su uvijek*

nosile pokrivalo za glavu, ne samo na bogoslužju. To je pripadalo njihovu dostojanstvu udane žene koja nije bila dostupna drugim muškarcima. Za razliku od prostitutki, a i robinja, koje nisu nosile pokrivalo za glavu. Robinjama je to bilo zabranjeno. Pokrivalo, vjerojatno ogrtač nalik velu, bilo je s jedne strane zaštita, a s druge strane znak odanosti mužu. Bilo je to društveno dostojanstvo koje se izražavalo tim pokrivanjem. **Pitanje podložnosti nije bilo važno u pogledu pokrivala za glavu. Žene su u toj antičkoj kulturi ionako bile podložne. Pokrivalo za glavu nije bilo znak podložnosti, nego pripadnosti, naime svojemu mužu. Podložnost nije tema ovoga teksta iz Prve poslanice Korinćanima.** Ono što je u Korintu, a tada gotovo i svugdje, bio dobar društveni običaj, to je i danas u islamskim zemljama, ali više nije kod nas na Zapadu. *Simboli poput pokrivala za glavu imaju smisla samo ondje gdje društvo i njegova kultura znaju što znače.*

Pavao u 10. retku daje jasnu uputu kako bi uredio temu pokrivanja glave – **pazite: u izvornom tekstu ne piše ništa o tome da se ima znak autoriteta ili vlasti na glavi** (naime pokrivalo za glavu). Točno prevedeno glasi:

Zato žena treba imati vlast nad svojom glavom zbog anđela.

Taj redak pokazuje da je možda bio postavljen zahtjev da pokrivalo za glavu više nije potrebno, jer Pavao sada kaže: *Žena smije sama odlučiti hoće li nositi pokrivalo za glavu. I to sve žene u crkvi. I one neudane, oslobođenice, robinje i prostitutke koje su došle do vjere. Pavao svakoj ženi daje dostojanstvo da se u crkvi, odnosno na bogoslužju, pokrije. Tko je udostojen da jednoga dana sudi anđelima (1 Kor 6,3), zacijelo smije sam odlučiti o tome.*

Time Pavao odgovara i na pitanje koje postavljamo u 21. stoljeću kada se čita ovaj tekst: svaka žena sama odlučuje je li za nju prikladno da se pokrije. Ne njezin muž ili muškarci iz vodstva crkve. Danas pokrivalo za glavu na bogoslužju kod onih izvana prije izaziva nedoumicu. To bi bilo upravo suprotno od onoga što je izazivalo u Korintu. Pokrivalo za glavu danas je u pravom smislu riječi stvar prošlih vremena.

Ono što iz ovoga teksta, za razliku od kulturnih i vremenskih prilagodbi, ostaje bezvremensko jest sljedeće:

- **Glava nema značenje poglavara, vođe ili autoriteta nad nekim, nego podrijetla i izvora.**

- Krist je kao glava časno podrijetlo muškarca (kao njegov Stvoritelj); muškarac (Adam) je kao glava časno podrijetlo žene (Eve); a Bog je kao glava časno podrijetlo Krista (u njegovu utjelovljenju).
- **Muškarci i žene mole i govore proročki na bogoslužju.**
- Svatko časti svoju časnu glavu kao izvor i podrijetlo svojega postojanja, osobito u kulturi časti i srama. *Sramota i nečast ne odnose se na Boga, nego na kulturu.*
- **Razlika između muškarca i žene treba ostati prepoznatljiva.**
- *Muškarac i žena ovise jedno o drugome,* nadopunjuju se bez hijerarhije ili razlike u vrijednosti i rangu.
- **Božja slava i čast stoje u prvom planu. Ništa na bogoslužju ne smije odvraćati pozornost od Boga.**
- Pavao tu temu spolova sažima u jednoj rečenici koja izražava jednakost ranga kakva vrijedi i u okupljenoj crkvi, na bogoslužju:
- *Jer kao što je žena od muškarca, tako je i muškarac po ženi; a sve je od Boga.* [1 Kor 11,12]

Taj složeni odlomak sadržava, naravno, mnogo više od samo toga jednog 10. retka (ili 12.), koji stoji točno u sredini odlomka.

Zato slijedi, kao već kod 1 Tim 2, moja objašnjavajuća *parafraza cijeloga odlomka*, onako kako bih ga ukratko objasnio:

Važno mi je da vi, Korinćani, budete svjesni da je podrijetlo, dakle glava svakoga muškarca, Krist, Mesija. Po njemu je stvoren Adam, a s njim i svi muškarci. I kao muškarci pripadate njemu.

Glava žene je muškarac. Iz njegova je boka oblikovana Eva, kako bi s njim postala jedno. On je glava, ona tijelo. Muškarac je njezino podrijetlo i ona također pripada njemu, kao supruga, kao pomoć i nadopuna.

Taj odnos vidimo i kod Krista. Njegova je glava Bog. On ga je rodio kada je postao čovjekom, svojega Sina, koji mu je jednak.

Ako muškarac u Korintu na okupljanju naglas moli ili proročki govori, a glava mu je pokrivena, to je nečasno. On sebi daje čast, a ne Kristu, svojoj

glavi. Jer idolopoklonici pokrivaju glavu kada prinose žrtve idolima. Nepokriven muškarac pokazuje poniznost i daje čast nevidljivomu Kristu.

Kod žena je obrnuto. Žene koje na okupljanju mole i proročki govore, a ne pokriju se, nanose sramotu svojoj glavi. Obeščašćuju sebe i svojega muža, dakle svoju glavu. Jer raspuštenom kosom privlače pozornost na sebe umjesto na Boga i Krista.

Ako tko zahtijeva da se žene ne moraju pokrivati, taj to ne promišlja do kraja. Jer vi ipak znate da se nepokrivena žena u Korintu smatra ošišanom i da nalikuje ženi koja se prostituira ili koja traži spolni susret. Ako se u javnosti ne zastre ili ne pokrije, onda bi logično trebala i odrezati kosu ili se dati potpuno ošišati.

Znam da to svojim zahtjevom ne želite postići! Ali u društvu u kojem živite to bi bila posljedica! Zato ne riskirajte da postanete kamen spoticanja za ljude koji dolaze k vama i vide kako se kod vas odbacuje uobičajeni običaj pokrivanja u javnosti.

Muškarci se ne trebaju zastirati na bogoslužju, u Božjoj prisutnosti. Jer muškarac je slika Božja i odsjaj njegove slave. Žena je također Božja slika, ali ona je povrh toga i odsjaj slave muškarca. Njezina je ljepota ljepota njezina muža, iz kojega je stvorena i s kojim je jedno.

Kako je mogla postati njegovom slavom? Zasigurno ne zato što je on stvoren iz nje, nego zato što je ona oblikovana iz njega, iz njegova boka. I ona nije slava muškarca zato što je on stvoren radi nje, nego obrnuto. Ona je stvorena radi njega, jer je bio sam i trebao je pomoć.

Zato, jer žena ima takvu vrijednost i jer je tako velik blagoslov za muškarca, zato ona treba sama odlučivati o svojoj glavi i raspolagati njome, hoće li je pokriti. Nitko joj to ne smije propisivati. Ni njezin muž ni vođe crkve ne smiju joj propisivati da ne nosi (ili da nosi) pokrivalo za glavu. Ona će jednoga dana čak suditi anđelima – onda će valjda i u ovoj stvari moći i smjeti odlučiti.

Ali žena neka u svojoj samostalnosti i slobodi odlučivanja ima na umu da nije neovisna o svojem mužu. Ona ne postoji bez muškarca, a ni muškarac ne postoji bez žene. Božja je zamisao uvijek bila zajedništvo i zajednički život

muškarca i žene. U jedinstvu glave i tijela djeluju zajedno, složno, podložni jedno drugomu, nadopunjujući se.

Što znači da jedno ne postoji bez drugoga? Sjetite se još jednom stvaranja prvoga ljudskog para. Žena je na početku došla iz muškarca. Iz njegova boka. K njemu je dovedena da opet bude s njim jedno tijelo. Ali razmislite dalje: svaki muškarac otada dolazi iz žene. Bez muškarca ne bi bilo žene, a bez žene ne bi bilo muškarca. Oboje su jednakoga dostojanstva, jednake vrijednosti i jednaki, savršena nadopuna u svojoj različitosti. Sve je to bila Božja zamisao. On je glava iz koje je to proizašlo.

S obzirom na to pitam vas: je li pristojno da žena javno, ali nezastrta i nepokrivena, moli Bogu? Ne, složit ćete se, nije, s obzirom na običaje u Korintu i u Rimskom Carstvu. Postoje upravo običaji i navike koji su za ljude poput prirodnih zakona. Ako muškarac, protivno uobičajenom običaju, nosi dugu kosu, to se smatra sramotom. I ovdje je kod žena upravo obrnuto. Duga kosa žena njihova je slava, njihov prirodni ukras, koji se tako i doživljava. Duga joj je kosa dana kao ukrasni veo ili ogrtač, da bude slava muškarca.

Taj ukras, koji se muškarcima čini tako poželjnim, ona treba pokriti na okupljanju. Ovo nije mjesto da se ističe tom slavom, kao što i muškarac treba pokazati svoju poniznost nepokrivenom glavom. Jer radi se o Božjoj i Kristovoj časti i slavi.

Ako tko u Korintu o tome želi raspravljati i dovodi u pitanje taj običaj pokrivanja glave, neka bude svjestan da toga nigdje nema. Onoga, naime, što vi želite: ženama propisati da ne nose pokrivalo za glavu. Nijedna crkva tako nešto ne prakticira, zato se držite onoga što uobičajeno vrijedi za pokrivanje glave, što je časno i što nikoga ne sablažnjava.

13 Muž kao glava – jednostrana podložnost?

Ni manje ni više nego sedam puta Pavao i Petar pozivaju supruge da se podlažu svojim muževima, i onda kada oni nisu vjernici i kada se ne ponašaju s ljubavlju. U to je vrijeme bilo posve normalno i ništa novo da su se žene tako morale ponašati. Muž je bio gospodar kuće. On je vladao i njemu su svi bili podređeni: supruga (supruge), djeca, robovi i drugi ukućani. Veliki filozof Aristotel tako je uredio kuću u antici, odozgo prema dolje, s jasnom hijerarhijom. Tako se živjelo, tako je to Carstvu i antičkom društvu davalo stabilnost i red. Odstupanja od toga nisu se trpjela. *To nije bio biblijski ideal, jer on muškarca i ženu ne opisuje kao partnere ravne jedno drugomu, bez hijerarhije. Ali tako je postalo, kako je nakon pada u grijeh bilo predviđeno (Post 3,16).* Upravo na tu društvenu strukturu nailazi evanđelje u cijelom Rimskom Carstvu.

Zašto se podložnost toliko naglašava i vrijedi li ona i danas jednako? Mnoge su žene svoju ulogu doživljavale kao teško podnošljivu i bez izlaza. Snalazile su se koliko je bilo moguće. Većinom su bile mnogo mlađe od svojega muža, bile su njegovo vlasništvo, nisu imale glasa, gotovo nikakvih sloboda i nikakvih prava. Braka iz ljubavi nije bilo! Podložnost je bila više teret i prisila nego radost. *Sada, kao one koje ispovijedaju Isusa, ušle su u živ odnos s Isusom Kristom. S njim sada žive i mogu naučiti biti podložne svojim muževima od srca, kao Gospodinu.* Sloboda koju im je donijelo evanđelje i dostojanstvo koje im je kao ženama vratilo nisu morali postati povod da se pobune protiv svojih muževa. Apostolima je bilo jako stalo do toga da evanđelje zbog takvoga ponašanja ne dođe na loš glas u tadašnjem društvu.

Muževi kao gospodari kuće u tom se antičkom svijetu pojavljuju kao glava žene. Kao što je već rečeno, to nije biblijski ideal, nego životna stvarnost koja se dalje ne vrednuje. Ali ona se iznova definira. *Jer muškarcima se u Novom zavjetu nigdje ne zapovijeda da dobro upravljaju ili mudro vladaju. Biti glava dobiva po uzoru na Gospodina Isusa Krista novu definiciju (Ef 5,21-33):* Glava, dakle muž, treba ljubiti svoju suprugu kao samoga sebe, ljubiti je do samopožrtvovnosti. Treba je hraniti i njegovati.

Kada su se te riječi čitale okupljenoj kućnoj crkvi, svaki je ukućanin antičke kuće bio izravno oslovljen. To je već bilo neobično. Ali ne samo to, jer ono što

je Pavao tražio od muškaraca bilo je revolucionarno. Takvo ponašanje bračnih drugova jednoga prema drugomu, prema djeci i robovima pretvaralo je patrijarhalni ustroj kuće u neku vrstu patrijarhata ljubavi. I tako se odnos muškarca i žene počeo približavati onomu što je Bog htio na početku. Bez napada na tadašnje društvene strukture. To bi evanđelju maksimalno naštetilo. Te čvrste strukture paloga svijeta Kristova ljubav potkopava, omekšava i mijenja.

Isto je vrijedilo za obraćene robove. Oni su se trebali podlagati svojim gospodarima. Danas nikomu ne bi palo na pamet tim apostolskim riječima opravdavati ropstvo. I to su kršćani činili sve do 19. stoljeća. U antici je ono bilo čvrst i egzistencijalan dio društva. Za nas je to danas nezamislivo. Ropstvo nikada nije bilo Božja volja – ono prezire čovjeka. Ipak je obraćeni rob sada pozvan služiti od srca, kao da služi Gospodinu. Jednako su tako i gospodari pozvani da se prema svojim robovima ponašaju dobrostivo, tim više što su mnogi od njih sada bili njihova braća. U Kristu više nije bilo slobodnjaka i robova.

To što su apostoli oslovili poredak antičke kuće u tom sastavu (muž, supruga, djeca, robovi) jasno pokazuje da te upute nisu napisane nama, nego za nas. Razlika je u tome što naš današnji društveni ustroj više ne poznaje ropstvo, ni antičku kuću s njezinim *pater familias*, dakle s ocem obitelji koji vlada. Muškarac i žena zakonski su ravnopravni. I na tome možemo samo biti zahvalni. Danas postoje mnoge zajednice stanara, mnoga samačka kućanstva i domovi za starije, kojih tada nije bilo, pa stoga ni odgovarajućih uputa apostola.

Pavao jasno pokazuje da vladar kuće nije *pater familias*, nego da je Krist Gospodin nad svima. Svi su ponajprije odgovorni tomu nebeskom Gospodinu.

Što ćemo sada s tim uputama?

Široko je rašireno mišljenje da je podložnost žene usidrena u poretku stvaranja. Ali jedini dobri poredak je onaj prije pada u grijeh. Bez hijerarhije, bez toga da je muškarac glava i bez jednostrane podložnosti žene. Tek je nakon pada u grijeh nastao nered u kojem muškarac nepravedno i bez mandata vlada nad ženom. Ne kažem da je to uvijek i načelno bilo loše, ali nitko ne bi poželio da se to vrati, kao ni ropstvo. Tako te biblijske riječi doista moramo razumjeti i na njihovoj povijesnoj pozadini.

To ne znači, kako bi se brzo moglo zaključiti, da se Božja riječ više ne shvaća ozbiljno. Naprotiv, kada se te upute o podložnosti i ljubavi tako žive, onda to odgovara božanskom idealu. Ali postoji bolji put, koji predlažu sami Pavao i Petar. Pavao govori o *uzajamnoj podložnosti* (Ef 5,21) i zatim navodi bračni odnos kao primjer u kojem se ona ostvaruje. **Doista bi i supruga trebala ljubiti svojega muža, iako se to u Novom zavjetu zahtijeva samo jedan jedini put. I jednako bi se tako muž trebao podlagati svojoj supruzi. Tako to kaže Petar riječima „isto tako vi, muževi", kada se u 3,7 poziva na 3,1, gdje poziva žene na podložnost. Nadalje kaže da svi jedni prema drugima trebamo biti čvrsto odjeveni poniznošću (1 Pt 5,5).**

Brak se danas ne može živjeti kao u antici. Neki to pokušavaju u ublaženom obliku. **Ali ako se podložnost obrazlaže pogrešno shvaćenim poretkom stvaranja, to nije biblijski, pa ni onda kada dobro funkcionira.** Kršćanska podložnost (tj. ona među suvjernicima, uključujući muževe i supruge vjernike) nije ropska ni ponižavajuća. Ona je ponizno, odano i ljubavlju ispunjeno iskazivanje poštovanja, suradnja i potpora. Kao poniznost i blagost, i podložnost bi trebala biti normalna kršćanska crta karaktera. I idealno bi se trebala temeljiti na uzajamnosti.

Za sebe sam imao dojam, a to sam primijetio i kod drugih muškaraca, da takve pozive na jednostranu podložnost prihvaćamo bez emocija. Pogođene su, naime, žene, a ne muškarci. Shvaćamo ih onako kako su nas naučili i kako smo i sami socijalizirani u svojim crkvama i dijelom i u društvu. To, nažalost, pokazuje sklonost naših srca.

Zašto ne zastanemo kada se na prvi pogled ograničavaju žene, da bismo upitali kako treba razumjeti relevantna biblijska mjesta? Lakše se mirimo s nečim što bismo, kada bi se odnosilo na nas, doveli u pitanje. Dopustimo da nam se srca promijene i pođimo u školu k Isusu i k Pavlu.

14 Ni muško ni žensko

Gal 3,28 često se navodi kada je riječ o rodnim ulogama:

> [Gal 3,26-28, prevedeno prema njemačkoj Bibliji Elberfelder] *jer svi ste vi sinovi Božji po vjeri u Krista Isusa. Jer svi vi koji ste u Krista kršteni, Krista ste obukli.*
>
> *Nema tu Židova ni Grka, nema tu roba ni slobodnjaka, nema tu muškarca i žene (ni muškoga ni ženskoga); jer svi ste vi jedan u Kristu Isusu.*

Često čujem da Pavao ovdje govori o spasenju, koje je otvoreno svim ovdje nabrojenim nacionalnim i vjerskim skupinama, a na kraju i obama spolovima bez razlike. Radi se, kažu, o bivanju u Kristu, ali ne o našem stvarnom životu u palom stvorenju. Ondje bi te razlike još postojale.

Ali čime se Pavao bavi odmah na početku poslanice? Petar i Židovi odvajali su se od onih iz naroda kako bi za odvojenim stolovima ležali za objedom. To je bio problem na koji odgovara Gal 3,28. Dakle sasvim praktičan problem crkve koji taj redak želi riješiti.

Istina je, ostajemo ono što jesmo, ali svima se dodaje nešto što je veće od onoga što smo po rasi, staležu ili spolu: sinovstvo. Pavao govori o antičkom statusu sinovstva. Taj status uključuje povlastice i dostojanstvo, prava i nasljedstvo. To nije vrijedilo za kćeri. *Božje sinovstvo on priznaje vjernicima, muškarcima kao i ženama!*

U židovstvu je spasenje, i ono što se pod njim podrazumijevalo u Starom savezu, već bilo dostupno ovdje spomenutim skupinama. Grk je bio primljen kao prozelit, uz uvjet obrezanja. Slobodnih i robova bilo je, kao i muškaraca i žena, u narodu Izraelu. *Pavao ne bi rekao mnogo novoga. To objašnjenje s gledišta spasenja doduše nije pogrešno, ali nije sve.*

Radi se o više od toga, naime o slici čovjeka. U srži taj 28. redak kaže da su svi ljudi Božja slika, da svi imaju isto dostojanstvo i kao grješnici isti problem: trebaju Krista i dobivaju Krista. Ta se tri para mogu nastaviti: stari i mladi, siromašni i bogati, jaki i slabi, djeca i roditelji, ljudi s invaliditetom i bez njega, obredno čisti i nečisti. Za Galaćane razumljivo na prvom mjestu stoji to da su

sada Židovi i narodi u Mesijinoj obitelji svi jednaki i svi jedno. Svi su sinovi Božji. U crkvi svakoga susrećemo kao sina Božjega. Sve ostale razlike koje još postoje povlače se u pozadinu i više ne određuju naše međusobno djelovanje i govor.

Pavao navodi te tri skupine jer su u neotkupljenom svijetu u međusobnim napetostima. *U crkvi te razlike ne smiju biti povod za sukobe.* Židovi su sebe smatrali izabranim Božjim narodom, a na narode su gledali s visoka. Bez obrezanja oni nisu mogli pripadati Božjemu narodu. Robovi su bili vlasništvo koje se iskorištavalo. Nisu ništa vrijedili, nisu imali glasa ni prava. I žene su u to vrijeme bile vlasništvo i manje vrijedne od muškarca. Ni one nisu imale glasa, a imale su malo prava. *U Kristu se sada susrećemo onako kako je Bog oduvijek htio. Svi po krštenju i vjeri postaju oni koji ispovijedaju Krista. Sve društvene, etničke i hijerarhijske razlike u Kristu su okončane.* U crkvi postoje samo braća i sestre. Ondje te razlike pred Božjim očima više ne smiju igrati nikakvu ulogu. *Ako žene i muškarci imaju isto dostojanstvo, oboje mogu vršiti sve službe koje postoje u crkvi. To je logičan zaključak, iako se u ovom retku ne radi o službama.*

Pavao ovdje preuzima izraz „muško i žensko“ iz Post 1,27. On se ne zalaže za neku vrstu spolno neutralnoga postojanja. U 1 Kor 11 inzistira na tome da se žene, kada na bogoslužju mole ili proročki govore, trebaju vidljivo pojavljivati kao žene, a da muškarce treba vidjeti kao muškarce; Pavao je mogao znati za različite vidove poganskih kultura i bogoslužnih praksi u kojima se spol namjerno prikrivao ili čak brisao, ali o tome se ovdje ne radi.

Poredak stvaranja i poredak spasenja ne mogu si proturječiti. Poredak spasenja obnavlja izvorni poredak stvaranja koji je Bog htio. U njemu su muškarac i žena jednaka ranga. Evanđelje ima ljekovite učinke. Najprije u crkvi, dakle među vjernicima. To su pozitivne i korjenite promjene. To je sila na spasenje, koja može razgraditi tisućljetne grješne strukture i promijeniti i spasiti cijele kulture i narode. Na kraju se i ukidanje ropstva, naša demokracija, naša slobodarska prava i ravnopravnost spolova mogu dijelom pripisati i toj Pavlovoj riječi. Ona su dugo vremena razvijala svoj učinak na društvo. *U crkvi se, kada je riječ o ulogama muškaraca i žena, ne bi trebalo zaostajati za time.*

Iako taj redak ne govori o tim ulogama, ne može se reći da nema nikakve veze. *Taj je redak temelj na kojem su sestre slobodne vršiti, bez razlike ili jednostrane*

podložnosti, svaku službu za koju su obdarene ili osposobljene. Za to nisu potrebne kvote, nego ponizan i mudar međusobni odnos.

Gal 3,28 mora se urezati u srca. Bog ne gleda na osobu s predrasudama, pa ne bismo trebali ni mi (Rim 2,11; Jak 2,1).

15 Naše priznanje krivnje

„Muževna braća“ – što je to? U 1 Kor 16,13 Pavao poziva sestre i braću da budu muževni, odnosno hrabri, i jaki. To nije suprotnost ženstvenosti, nego bojažljivu ponašanju. Muževnost bih ovdje želio protumačiti ovako: muževni moramo biti mi muškarci tako da se usudimo izreći davno zakašnjelo priznanje krivnje pred svojim sestrama u Kristu i da za njim pustimo da slijede odgovarajuća djela. *Mi muškarci prisvojili smo sebi isključivo pravo tumačenja, a s njim i isključivo pravo djelovanja, kojim smo žene isključili iz službi u crkvi.*

Mislili smo da Bogu iskazujemo službu, a postizali smo suprotno!

Bože, Jahve Elohim, Stvoritelju muškarca i žene, oprosti nam što smo mislili, zahtijevali i postupali kao da sestre nisu jednaka ranga, nego nižega ranga. Ne biće nasuprot nama, nego stepenicu ispod nas.

Gospodine Isuse, oprosti nam što smo mislili da žene moraju šutjeti i biti suzdržane u javnosti.

Oprosti nam što smo mislili da Ti ne želiš da one Tebe i Tvoju istinu javno navješćuju.

Drage sestre, oprostite nam taj pogrešan stav, za koji smo mislili da je božanski i biblijski! Oprostite nam što smo vam u nekim situacijama neopravdano stvarali grižnju savjesti.

Oprostite nam što smo važne stvari i pitanja raspravljali i odlučivali bez vas. Nismo tražili vaš savjet!

Mi muškarci smo zakazali. Često smo, a da to nismo ni primijetili, bili sebični, nadmoćni sveznalice. Slijepi za same sebe. Slijepi za vas žene i za vaše pozive i darove.

Oprostite nam ondje gdje smo bili kukavice i gurali vas naprijed i oslanjali se na vas, ondje gdje smo se trebali pokazati kao muškarci i ići naprijed, a vi ste to s pravom očekivale.

Oprostite nam našu ravnodušnost prema onome što vam je bilo teško i što nikada niste razumjele. Nikada vas nismo pitali kako vam je s time. Oprostite

nam što vas nismo pitali kako doživljavate te diskriminirajuće stavove i nauke.

Žao nam je. Pogriješili smo.

Budite slobodne! Služite Gospodinu s radošću!

Podupirat ćemo vas – kao što ste vi nas oduvijek podupirale, unatoč svemu što smo učinili.

16 Na kraju

Mnogi kršćani kojima je Biblija jedino mjerilo odavno su riješili „žensko pitanje“ i otvorili put sestrama. U mojem je životu ta spoznaja nažalost došla vrlo kasno. Tako je i ova knjiga zapravo zakasnila, jer je odavno trebalo biti jasno spoznato da se ne možemo odreći službe sestara u *svim* područjima života crkve. Mi muškarci samo sebi štetimo kada se držimo hijerarhijskoga pogleda na muškarca i ženu. Ali nikada nije prekasno promijeniti uvjerenja.

Pitanja kojima se bavi ova knjiga odavno su na mnogim mjestima riješena, a ja dolazim kao zakašnjeli. Bitka je odavno izvojevana. Drugi su se na toj fronti borili posljednjih 30 godina. Od njihovih teoloških radova imao sam vrlo mnogo koristi.

Na crkvu dolaze mnogo dublje teme. Teme koje snažno remete pitanje spolova danas su na dnevnom redu i snažno se unose u svijest društva, kao na primjer transseksualnost. Na to kao kršćani u našem društvu moramo imati odgovore. Mi kršćani moramo visoko držati to da je Božja zamisao o dvama spolovima genijalna i da je treba braniti. Ali ako još uvijek raspravljamo o tome smiju li žene govoriti i poučavati u crkvi, onda konačno gubimo svaku relevantnost i ni o doista aktualnim temama više nas neće ozbiljno shvaćati ni slušati.

Jedna od tih aktualnih tema je transhumanizam, koji čovjeka definira posve drukčije nego što to čini Biblija – pri čemu se radi o mnogo više od pitanja spolova. Ovdje se pred našim očima ocrtava još jedna babilonska kula, koja se uklapa u sliku posljednjih vremena, kako nam je Biblija opisuje.

„Budimo kršćani koji ovomu svijetu svojim životom pokazuju zajedništvo muškarca i žene puno ljubavi u braku, obitelji i crkvi. Budimo nositelji nade u zbunjenom i dezorijentiranom društvu koje traži iskrene, autentične uzore uloga. Budimo uzori koji se ističu poštovanjem i uvažavanjem prema drugomu spolu. Tada, i samo tada, ljudi današnjice uopće će nas još primjećivati i ozbiljno shvaćati.“

Gabriele Singer

Kao muškarac i žena

Ljubiti, voditi, poučavati

Bolje zajedno!

Bolje skupa!

Bolje jedno s drugim!

„U Božjoj riječi vidim da Isus, začet od žene bez sudjelovanja muškarca, nije ušutkavao žene, nego ih je, naprotiv, pozivao da govore. Da je odobravao da žena sjedi do rabinovih nogu i uči, kao što je Pavao sjedio do Gamalielovih nogu. I da je dopustio da žena na njemu izvrši važnu svećeničku službu te je od nje primio pomazanje za svoj ukop. Žene su bile posljednje pod križem i prve na grobu. 5 od 7 ‚riječi s križa' posvjedočile su i prenijele samo žene (osim rimskih vojnika), a najvažnije spasenjskopovijesne ključne događaje posvjedočile su jedino žene. Isus se nakon svojega uskrsnuća namjerno susreo sa ženama i dao im zadaću da kažu njegovoj braći da je uskrsnuo. Što je još mogao učiniti da jednom zauvijek razjasni da je potpuna jednakost žene u otkupljenoj Božjoj crkvi izvorna i nepromjenjiva namjera?" Christian Beese

Poput neizlječive bolesti, poput prastarog, čvrsto i duboko ukorijenjenog korova koji se posvuda širi, slika žene kod kršćanskih muškaraca od početka je jeka njihove okoline, a nažalost i njihova srca. Svjesno i nesvjesno, življena na grub, na umjeren, pa čak i na ljubazan način – ipak nema druge mogućnosti osim obraćenja biblijskoj, a time i Božjoj istini, koja jedina oslobađa.

Hans-Jörg Ronsdorf

„Nije lak put od patrijarhalnoga načina razmišljanja do načina razmišljanja naklonjenog ženama. To uključuje da sve što smo mislili da razumijemo o svojem svijetu i o tome kako funkcionira, o svojoj vjeri i svojem odnosu s Bogom, jednih s drugima i s našim kozmosom, moramo iznova zamisliti. To je jednako težak prijelaz kao što je za naše pretke bio prijelaz s geocentričnoga na heliocentrično shvaćanje svemira. Prvi znanstvenici koji su predložili da se Zemlja okreće oko Sunca, a ne obrnuto, bili su izopćeni, jer se vjerovalo da to predstavlja prijetnju Božjoj moći. Na sličan je način vrlo teško osloboditi se patrijarhalnoga svjetonazora u kojem se kao normalno prihvaća da žene vode muškarci i da njima dominiraju te da sustave i institucije organiziraju i vode muškarci. Ravnopravni, egalitarni svjetonazor jest svjetonazor koji žene i muškarce vidi u uzajamnom odnosu, u kojem dijele moć, prepoznaju, potiču i oslobađaju darove drugoga. I susreću jedni druge s jednakim poštovanjem i jednakim dostojanstvom.“ Barbara Reid

„Tko je zahvaćen duhom evanđelja, složit će se da patrijarhalno shvaćanje uloga, koje žene drži pod skrbništvom i sputava ih za Božje kraljevstvo, nije samo nepravda, nego je Božjoj crkvi nanijelo neizrecivu štetu. Iako se to nikada nije događalo iz neplemenitih pobuda, u duhu borbe za moć ili čak namjernog ponižavanja, nego često zbog tragičnog nerazumijevanja Svetoga pisma, ipak je sada vrijeme da se hrabro preispitaju ponižavajuće tradicije i da se od njih okrene, kako bi i žene mogle postaviti svoje noge ‚na prostrano mjesto‘ i napokon sa zahvalnošću iskusiti potpuno otkupljenje koje je stekao Isus Krist.“ Hartmut Krüger

Isključivanje kulturne pozadine biblijskih tekstova ne dovodi do toga da se čovjek drži doslovnoga teksta, nego do toga da biblijski tekst često, ako ne i najčešće, postaje platno na koje se projiciraju vlastita kulturna uvjerenja vlastite sadašnjosti. Ono što se mnogim evanđeoskim kršćanima navješćivalo kao vječna biblijska istina zapravo je proizvod 19. i 20. stoljeća. Zalagati se za ravnopravnost žena u službi u crkvi stoga ne znači slijediti današnji, aktualni duh vremena feminizma, jer ondje se odavno radi o mnogo dalekosežnijim zahtjevima. Ondje se, naime, radi o zamjeni uloga kakve su postojale do 20. stoljeća ili o ukidanju spola uopće. Kako da se nauči u spornim pitanjima voditi makar ozbiljnu raspravu o različitim stajalištima, ako se desetljećima uvježbavalo i borilo za to da se nametnu dogmatska vjeroispovijedanja ili uvjerenja?

Thorsten Dietz

17 Druge knjige autora

Und die Toten leben doch (I ipak mrtvi žive), Bielefeld, 1992

Seitenwechsel – Von Adam zu Christus (Promjena strane – Od Adama do Krista), Bielefeld, 2011

Entrückung, Himmel, Ewigkeit – Ein neuer Blick auf alte Themen (Uznesenje, nebo, vječnost – Novi pogled na stare teme), Nürnberg, 2015

Gottes Lamm, Golgota und die Ewigkeit (Božje Janje, Golgota i vječnost), Wuppertal, 2015

Fantastische Himmelwelt, Lehre und Leben der Himmelwelt im Epheserbrief (Čudesni nebeski svijet – Nauk i život nebeskoga svijeta u Poslanici Efežanima), Nürnberg, 2016

Gott spricht, Eine erklärende Übertragung der allgemeinen Briefe und der Offenbarung (Bog govori. – Objašnjavajuća parafraza općih poslanica i Otkrivenja), Sulzberg, 2017

Epheser, nacherzählt, erklärt für heute (Poslanica Efežanima – prepričano, objašnjeno, za danas), Sulzberg, 2018

Gods good Gospel, Gottes gutes Evangelium (Božje dobro evanđelje), Sulzberg, 2019

Markus, nacherzählt, erklärt für heute (Evanđelje po Marku – prepričano, objašnjeno, za danas), Sulzberg, 2019

Galater, nacherzählt, erklärt für heute (Poslanica Galaćanima – prepričano, objašnjeno, za danas), Sulzberg, 2020

Die Briefe des Johannes, nacherzählt, erklärt für heute (Ivanove poslanice – prepričano, objašnjeno, za danas), Sulzberg, 2020

Frauen, vergebt uns! – Die Rolle von Frau und Mann (Žene, oprostite nam! – O ulozi žene i muškarca), Sulzberg, 2020

Ein König voller Pracht – Die gute Botschaft von Jesus, dem Messias (Kralj pun slave – Radosna vijest o Isusu, Mesiji), Augsburg, 2022